

IRWiR PAN

Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

**Sprawozdanie
z działalności
naukowej
IRWiR PAN
w 2018 r.**

WARSZAWA, MARZEC 2019

SPIS TREŚCI

I. ORGANIZACJA INSTYTUTU	3
II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ.....	4
III. GŁÓWNE WYNIKI BADAŃ STATUTOWYCH PROWADZONYCH W INSTYTUCIE W 2018 ROKU	12
IV. PROJEKTY BADAWCZE „GRANTY”	19
V. WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ.....	24
ANEKS 1 - WYKAZ PUBLIKACJI ZA 2018 ROK.....	29
ANEKS 2 - WYKAZ WYKŁADÓW I REFERATÓW WYGŁOSZONYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW IRWIR PAN W 2018 ROKU	33
WYKŁADY I REFERATY WYGŁOSZONE NA KONFERENCJACH NAUKOWYCH	33
WYKŁADY I REFERATY WYGŁOSZONE ZA GRANICĄ, NA ZAPROSZENIE INSTYTUCJI NAUKOWYCH, NIE BĘDĄCE REFERATAMI, BĄDŹ WYKŁADAMI W TRAKCIE KONFERENCJI ANI DZIAŁALNOŚCIĄ DYDAKTYCZNA.....	38
ANEKS 3 - WYKAZ PRAC EKSPERCKICH WYKONANYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH IRWIR PAN W 2018 ROKU	40

I. ORGANIZACJA INSTYTUTU

Dyrektor

- dr hab. Monika STANNY, prof. IRWiR PAN

Zastępca Dyrektora ds. Naukowych

- dr hab. Dominika MILCZAREK-ANDRZEJEWSKA, prof. IRWiR PAN (do 30 czerwca, potem *vacat*)

Zastępca Dyrektora ds. Ogólnych

- dr Anna ROSA (od 1 kwietnia)

Główny Księgowy

- mgr Wanda Pszczołkowska

Przewodniczący Rady Naukowej

- prof. dr hab. Henryk RUNOWSKI

Struktura organizacyjna Instytutu:

- Zakład Ekonomii Wsi
(kierownik: dr hab. Monika STANNY, prof. IRWiR PAN)
- Zakład Antropologii Kultury Wsi
(kierownik: prof. dr hab. Izabella BUKRABA-RYLSKA)
- Zakład Integracji Europejskiej
(kierownik: prof. dr hab. Jerzy WILKIN)
- Zakład Socjologii Wsi
(kierownik: prof. dr hab. Maria HALAMSKA)
- Zakład Modelowania Ekonomicznego
(kierownik dr hab. Katarzyna ZAWALIŃSKA, prof. IRWiR PAN)

oraz

- Dział Finansowo-Księgowy
- Dział Obsługi Badań
- Dział Organizacyjny
- samodzielne stanowisko ds. informatyki i statystyki
- samodzielne stanowisko ds. bibliotecznych

II. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

W roku 2018 IRWiR PAN kontynuował realizację czteroletniego programu badawczego „Ciągłość i zmiana – ewolucja polskiej wsi i rolnictwa oraz ich przyszłość w zmieniającej się Europie”. Pierwszy etap (lata 2017-2018) zwieńczony został przygotowaniem wszechstronnej syntezy ewolucji wsi i rolnictwa w Polsce, jej mechanizmów, prawidłowości i efektów, analizowanych w perspektywie 100 lat. Inspiracją do podjęcia takich badań jest przypadająca w 2018 r. 100-letnia rocznica odzyskania przez nasz kraj niepodległości, po okresie rozbiorów. Ponadto w Instytucie realizowano 17 projektów finansowanych ze środków zewnętrznych, w tym trzy międzynarodowe (więcej na ten temat w dalszej części raportu).

W roku 2018 kontynuowane były zmiany kadrowe w IRWiR PAN związane z naturalnym procesem wymiany pokoleniowej. Zespół zasilili dr hab. Sławomir Kalinowski, dr Aleksandra Bilewicz i mgr Weronika Wyduba, natomiast pracę w Instytucie zakończyli profesorowie w wieku emerytalnym prof. dr hab. Maria Wieruszewska, prof. dr hab. Włodzimierz Dzun i prof. dr hab. Izasław Frenkel oraz adiunkci dr Iwona Nurzyńska i dr Patrycjusz Zarębski. W 2018 roku Instytut zatrudniał w zakładach naukowych 28 naukowców, spośród których 15 reprezentuje dziedzinę nauk ekonomicznych, 9 dziedzinę nauk społecznych, 4 nauki o ziemi. Instytut podtrzymuje zatem tradycję zatrudniania specjalistów z wielu dyscyplin i dziedzin, co pozwala na interdyscyplinarne podejście do analizy procesów zachodzących na polskiej wsi. Współpraca z zagranicznymi ośrodkami badawczymi dostarcza z kolei szerokiej perspektywy porównawczej dla badanych zjawisk.

W 2018 roku pracownikom IRWiR PAN zostały nadane następujące stopnie naukowe:

Adam Czarnecki – stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii, nadany przez Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Wydział Ekonomii na podstawie rozprawy „Going Local? Linking and Integrating Second-Home Owners with the Community’s Economy: A comparative study between Finnish and Polish second-home owners.”

W 2018 roku pracownicy naukowcy IRWiR PAN opublikowali łącznie 57 pozycji, w tym: 8 książek autorskich, 5 książek pod redakcją, 21 rozdziałów w książkach, 23 artykuły naukowe w czasopiśmie recenzowanych (w tym 3 w czasopiśmie wyróżnionym w Journal Citation Reports) (wykaz publikacji pracowników naukowych Instytutu zamieszczony został w Aneksie nr 1).

Instytut kontynuował działalność wydawniczą publikując kwartalnik „Wieś i Rolnictwo” (w 2018 roku wydano 4 numery), który posiadał **14 punktów** w wykazie czasopism naukowych ogłoszonym przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2016 roku.

Konferencje zorganizowane lub współorganizowane przez Instytut oraz udział pracowników IRWiR PAN w konferencjach w 2018 roku

W 2018 roku ogółem pracownicy naukowcy Instytutu wygłosili **70** referatów na konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych (wykaz wygłoszonych referatów i wykładów zamieszczony został w Aneksie nr 2).

W 2018 roku IRWiR PAN był organizatorem lub współorganizatorem **czterech** konferencji naukowych, **jednego** warsztatu, **jednego** seminarium międzynarodowego oraz **dwóch** spotkań autorskich (zob. Tabela 1). Najważniejszym wydarzeniem roku była dwudniowa,

interdyscyplinarna konferencja zorganizowana w związku z 100 rocznicą odzyskania niepodległości w dniach 5-6 grudnia 2018 roku pn. „Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi”, w której uczestniczyło blisko 200 osób z wielu instytucji i ośrodków naukowych w kraju. Podczas obrad zostały zaprezentowane efekty współpracy naukowców z różnych ośrodków badawczych, w trzech sesjach naukowych - „**Kultura i polityka**”, „**Spółczesność wiejska**” oraz „**Wiejska gospodarka**”. Konferencja była okazją do zaprezentowania wybranych badań, będących częścią monografii poświęconej wsi polskiej. Podjęte na niej zagadnienia opisują, w jaki sposób oraz w jakim zakresie rolnictwo jako system gospodarki, a także związana z nim zbiorowość społeczna odcisnęły swoje piętno na kształcie II RP, PRL i III RP. Konferencja, która wieńczyła pracę nad monografią miała na celu wskazanie mechanizmów adaptacyjnych występujących na wsi w badanych trzech okresach historycznych, a także wyjaśnienia osobliwości i prawidłowości ciągłości i zmian instytucji na wsi.

Podsumowując dwa dni obrad na konferencji zwrócić należy uwagę na kilka elementów łączących wystąpienia. Najważniejszy z nich to pochwała interdyscyplinarności, która umożliwia szerokie spojrzenie na problemy wsi i zamieszkującej ją ludności. Drugi czynnik łączący wystąpienia to zwrócenie uwagi na ciągłość i zmianę, które są charakterystyczne dla wszystkich referatów. Pokazanie, co na wsi jest trwałe, a co ulega ciągłej ewolucji pozwala zaobserwować trajektorie zmian na polskiej wsi i umożliwia dialog międzypokoleniowy. Sam projekt stuletni można potraktować jako ciekawą formę dialogu – między autorami a recenzentami, między prelegentami a uczestnikami konferencji, czy też między samymi redaktorami. Hasłem łączącym uczestników tego dialogu jest zrozumienie wsi, co nie jest łatwe, ze względu na złożoność i skomplikowanie problematyki rozwoju wsi. Zrozumienie wsi wymaga również zrozumienia gospodarki chłopskiej, chłopskości i samego chłopa. By jednak do tego zrozumienia mogło dojść niezwykle ważna jest obserwacja życia tej grupy. Aktualne jest więc pytanie „czy bycie na wsi jest wyborem, czy losem?”, a także na ile ten wybór ewoluował w czasie. Referenci zwracali uwagę, że chłopskość jest pionem moralnym, który pozwala przetrwać pokoleniom, a także państwowości. Uczestnicy konferencji wskazywali, że zakorzenione instytucje tworzą swego rodzaju oś państwowości.

Elementem łączącym zarówno wystąpienia, jak i poszczególne części monografii są struktury i ich ewolucja. W tym kontekście niezwykle interesujące wydają się struktury gospodarstw wiejskich, struktury przestrzenne, czy też demograficzne.

Wątkiem porządkującym zarówno wystąpienia, jak i rozdziały monografii było pytanie, na ile wieś jest przedmiotem, a na ile podmiotem historii. W tym kontekście można zauważyć, jak wiele czynników niedostrzegalnych wpływa na dzisiejszą i dawną wieś. Inne wątki poruszane podczas obrad to dezagrarnizacja, depezalizacja, gentryfikacja, czy też wątek ewolucji rodziny, najstarszego podmiotu, ciągle znaczącego i dominującego na wsi. Wskazano również na znaczenie szkoły w zmniejszaniu zacofania wiejskiego i tworzenia pozycji mieszkańców wsi. Edukacja pozwoliła na przyłączenie wsi do Polski oraz zmniejszanie dystansów między wsią a miastem. Istotnym tematem poruszonym podczas obrad była tematyka stylu narracji o wsi. W jaki sposób o wsi mówimy, na co zwracamy uwagę, a o czym zapominamy i jakich tematów unikamy. W narracji naukowej wykorzystuje się narrację sentymentalną i opresywną. W kontekście narracji opresywnej zwrócono uwagę, że marginalnie zostały potraktowane ciemne strony polskiej wsi, w tym patologie, dysfunkcje i inne zagadnienia, które wymagają uzupełnienia. Trudno jednak znaleźć w innych krajach tak szerokiej analizy, jaką jest monografia wydana przez IRWiR PAN.

Tabela 1. Konferencje i podobne wydarzenia zorganizowane lub współorganizowane przez Instytut w 2018 r.

Tytuł konferencji miejsce, data	Organizator, współorganizatorzy	Liczba uczestników	Rodzaj konferencji
Konferencja z okazji Jubileuszu Profesora Marka Kłodzińskiego pt.: „Wielofunkcyjność wsi – jak ją dziś rozumiemy?”, Warszawa, 21 maja 2018 r.	IRWiR PAN, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej	80	krajowa
Konferencja „Pamiętniki jako źródło wiedzy o wsi”, Warszawa, 7 czerwca 2018 r.	IRWiR PAN, Polskie Wydawnictwo Rolnicze	90	krajowa
Konferencja: „Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III (MROW)”, Warszawa, 14 listopada 2018 r.	IRWiR PAN, Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej	140	krajowa
Konferencja: "Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi", Warszawa, 5-6 grudnia 2018 r.	IRWiR PAN	200	krajowa
XXIII Warsztaty Ekonomistów Rolnych, Krasnobród, 11-13 czerwca 2018 r.	IRWiR PAN, SGGW	25	krajowa
Polish-Chinese Conference "Sustainable Agriculture and Rural Development", Warszawa, 15 października 2018 r.	IRWiR PAN	30	międzynarodowa
Spotkanie autorskie ws. albumu „Patrząc na wieś” oraz rozmowa o historii wsi, Słupsk, 16 października 2018 r.	Biblioteka Miejska w Słupsku, IRWiR PAN	90	krajowa
Promocja albumu w formie dyskusji panelowej pt.: "Patrząc na wieś", Warszawa, 20 listopada 2018 r.	Biblioteka Publiczna miasta st. Warszawy, IRWiR PAN	25	krajowa

Seminaria organizowane przez IRWiR PAN w 2018 roku

Raz w miesiącu Instytut organizuje seminaria ogólnoinstytutowe, na których spotykają się pracownicy naukowcy z całego kraju, zajmujący się problemami rozwoju wsi. Często uczestniczą w nich również pracownicy ministerstw, agencji, organizacji międzynarodowych i pozarządowych. Celem tych seminariów jest integracja rozproszonego środowiska naukowego, zajmującego się problematyką wiejską i dyskusja nad prowadzonymi w Instytucie badaniami. Referentami, oprócz pracowników naukowych Instytutu, są zapraszane uznane w Polsce autorytety naukowe a także osoby z praktyki gospodarczej. Są to jedyne seminaria w kraju, które w sposób multidyscyplinarny omawiają poszczególne zagadnienia przedstawiane przez referentów dotyczące problematyki szeroko pojętych przemian rozwoju obszarów wiejskich. Wykaz seminariów zorganizowanych w 2018 r. przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Seminaria IRWiR PAN zorganizowane w 2018 r.

Data	Referent (ci)	Tytuł
8 stycznia 2018 r.	dr hab. Grzegorz Foryś (Wydział Politologii, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)	Gospodarstwa i stowarzyszenia agroturystyczne w Polsce. W poszukiwaniu ruchu społecznego
5 lutego 2018 r.	prof. dr hab. Lech Mankiewicz (Dyrektor Centrum Fizyki Teoretycznej PAN)	Cyfrowa rewolucja - co to znaczy dla polskiej wsi?
12 lutego 2018 r.	dr Jakub Jasiński i dr Ruta Śpiewak	Uwarunkowania ekonomiczne, społeczne i instytucjonalne rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce
5 marca 2018 r.	dr hab. Anna Bartczak (Wydział Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Warszawski)	Postawy społeczne i prośrodowiskowe w wycenie nierynkowej: przykład Puszczy Białowieskiej
9 kwietnia 2018 r.	dr Sylwia Michalska	Struktura społeczna a zmiany ról społecznych kobiet wiejskich
4 czerwca 2018 r.	dr hab. Agata Górny i dr hab. Paweł Kaczmarczyk (Uniwersytet Warszawski)	Znana, ale niepewna ścieżka. Rola cudzoziemskiej siły roboczej w polskim rolnictwie
1 października 2018 r.	prof. dr hab. Krystian Heffner i dr Piotr Gibas (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach)	Społeczne i ekonomiczne koszty bezładu przestrzeni - zmiany w osadnictwie obszarów wiejskich
5 listopada 2018 r.	dr hab. Sławomir Kalinowski	Poziom życia ludności wiejskiej o niepewnych dochodach

Ponadto w ramach realizacji projektu „Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi” w ramach programu DIALOG finansowanego przez MNISW odbyło się 6 seminariów, których wykaz poniżej:

Data	Referent (ci)	Tytuł
7 lutego 2018 r.	prof. dr hab. Stanisław Obirek (Uniwersytet Warszawski)	Polska wieś wobec katolicyzmu 1918-2018
7 marca 2018 r.	mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny	(R)ewolucja wyposażenia wsi w wodę, prąd i telekomunikację
16 kwietnia 2018 r.	dr Vitaliy Krupin	Stulecie polskiego handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi
23 maja 2018 r.	ks. dr Wojciech Sadłoń - Dyrektor Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego	Quo Vadis Ecclesia? Transformacje polskiego katolicyzmu z perspektywy wsi
18 czerwca 2018 r.	dr hab. Cecylia Leszczyńska (Uniwersytet Warszawski)	Wieś powłaszczeniowa

Zrealizowane zostały także warsztaty naukowe z dyscypliny ekonomia dla pracowników Zakładu Ekonomii Wsi i Zakładu Integracji Europejskiej:

Data	Referent (ci)	Tytuł
25 września 2018 r.	dr hab. Adam Czarnecki	Turystyka nostalgiczna
	dr Jakub Jasiński	Polityka jakości żywności (teoria „nested market”/teoria „good governance”/analiza porównawcza – benchmark)
	dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN	Sytuacja ekonomiczna mieszkańców byłych osiedli popegeerowskich
26 września 2018 r.	dr Anna Rosa	Wykluczenie finansowe osób starszych na obszarach wiejskich w Polsce
	mgr Łukasz Komorowski	Infrastruktura techniczna: problemy i dylematy badawcze
	mgr Weronika Wyduba	Poziom życia migrantów – ekonomiczne i społeczne uwarunkowania migracji do Polski

Nagrody i wyróżnienia uzyskane przez pracowników IRWiR PAN w 2018 roku:

W 2018 roku za zaangażowanie na rzecz popularyzowania sportu i kultury fizycznej dr Konrad Burdyka został wyróżniony Złotą Odznaką Ludowych Zespołów Sportowych, Srebrną Odznaką Honorową Płockiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej, Dyplomem uznania Marszałka Województwa Mazowieckiego i Medalem 20-lecia Powiatu Gostynińskiego. Mgr Anna Ciechomska otrzymała stypendium doktoranckie przyznane przez Rektora SGH a mgr Weronika Wyduba – stypendium dla najlepszych doktorantów Rektora Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu. Ponadto Praca magisterska mgr Łukasza Komorowskiego pt. „Dopłaty do lokalnego transportu zbiorowego. Co zmienia bezpłatna komunikacja publiczna?” obroniona w 2017 roku na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego otrzymała wyróżnienie w XV edycji konkursu im. Profesora Michała Kuleszy na najlepsze rozprawy doktorskie i prace magisterskie poświęcone tematyce samorządowej, w kategorii prac magisterskich. Ponadto Prezes PAN przyznał Dyrektor IRWiR PAN, dr hab. Monice Stanny prof. IRWiR PAN Nagrodę Roczną Dyrektora Instytutu PAN na wniosek złożony przez Radę Naukową IRWiR PAN. Z kolei dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN otrzymała za działalność naukową w roku sprawozdawczym 2017 nagrodę Dyrektora IRWiR PAN.

W 2018 r. IRWiR PAN był członkiem 2 międzynarodowych sieci badawczych:

Nazwa	Data	Specjalność naukowa	Jednostki naukowe tworzące sieć
European Rural Development Network (ERDN)	2002	rozwój obszarów wiejskich	- Institute of Agricultural and Food Economics, National Research Institute – IERiGŻ PIB, Warszawa (koordynator sieci); Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences, IRWiR PAN, Warszawa; Institute of Technology and Life Science – ITP, Falenty; Institute of Soil Science and Plant Cultivation – IUNG, Puławy; Institute of Geography and Spatial Organization, Polish Academy of Sciences- IGI PZ PAN; System Research Institute, Polish Academy of Sciences – IBS PAN; Federal Institute of Agricultural Economics – Wiedeń, Austria; International Institute for Applied System Analysis – Laxenburg, Austria; Lithuanian Institute of Agrarian Economics – Wilno, Litwa; Institute of Landscape Ecology of the Academy of Sciences - Czeskie Budziejowice, Czechy; Institute of Agricultural Economics – Bukareszt, Rumunia; Institute of Geography, Slovak Academy of Sciences – Bratislava, Słowacja; Research Institute of Agricultural Economics – Budapeszt, Węgry; University of Debrecen, Węgry; Institute of Agricultural Economics – Belgrad, Serbia; Poznań University of Life Sciences (PULS) – Poznań, Polska; Institute for Economics and Forecasting – Kijów, Ukraina
European Network of Agricultural and Rural Policy Research Institutes (ENARPRI)	2003	ekonomika rolnictwa i rozwój obszarów wiejskich	- CEPS – Centre of European Policy Studies – Bruksela, Belgia; UPM-ETSIA – Universidad Politecnica de Madrid – Escuela Tecnica Superior de Ingenieros Agronomos, Madryt, Hiszpania; FAL – Federal Agricultural Research Centre, Institute of Market Analysis and Agricultural Trade Policy, Brunschweig, Niemcy; IEEP – Institute for European Environmental Policies – Londyn, Wielka Brytania; INEA – Istituto Nazionale di Economia Agraria – Rzym, Włochy; INRA – Institut de la Recherche Agronomique – Rennes, Francja; LEI – Landbouweconomisch Institute, Agricultural Research Institute, Haga, Holandia; MTT – Agrifood Research Finland, Helsinki, Finlandia; FOI – Danish Research Institute of Food Economics, Frederiksberg, Dania; UPATRAS – Department of Economics, University of Patras, Patras, Grecja; VUZE – Department for Structural and Economic Development of Agriculture and Rural Areas, Research Institute of Agricultural Economics, Praga, Czechy; IRWiR PAN – Institute of Rural and Agricultural Development, Polish Academy of Sciences, Warszawa, Polska

W 2018 r. IRWiR PAN był także członkiem *Klastera Innowacji w Agrobiznesie*:

Nazwa	Data	Jednostki naukowe
Klaster Innowacji w Agrobiznesie	2016	- Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN; Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej; Państwowy Instytut Badawczy; Krajowa Izba Gospodarcza Przemysłu Spożywczego i Opakowań; Izba Zbożowo Paszowa; P.P.H „EWA-BIS” sp. z o.o.; Biuro Promocji Jakości; FreshMazovia.com; "Sawex Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością" Foods S.K.; BOC Information Technologies Consulting; Logopak East sp. z o.o.; Perino Sp. z o.o.; The Training Concept; Agrovative; Marsz Consult; Ekorynki.pl; Strama, Fruit Project LLC; S-Greenleaf; Grupa Owoce Natury; Global Quality; Eskimos; Emipak; Quality Consulting Magdalena Olesińska; Agro Advice Jakub Wilk; J.S. Hamilton Poland; Alfa Quality Consulting Małgorzata Godlewska; Ergo Solutions Zbigniew Oczadły; Gospodarstwo Sadownicze Mateusz Woźniak; Soska Konsulting Andrzej Soska; Varsovia Capital; darmowaenergia.eu; Pomona Company LTD; Intertek; Stowarzyszenie Rzeźników i Wędliniarzy RP; Agrohurt; Active Text; FreshMazovia Consulting; Auto-Kurs Transport Szkolenie; UO-Technologia; DUO Broker Kancelaria Brokerska; Gospodarstwo Rolne Anna i Dariusz Stefańscy; Indigo Nuts

Działalność dydaktyczna:

Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN nie prowadził w 2018 r. studiów podyplomowych.

Instytut również nie prowadzi studiów doktoranckich. W trybie eksternistycznym realizowane były w 2018 roku trzy przewody doktorskie, w tym dwa otwarte w IRWiR PAN w 2018 roku.

IRWiR PAN jako interdyscyplinarna jednostka naukowa cieszy się zainteresowaniem stażystów. W 2018 roku staż w Instytucie odbyło 5 osób, w tym 1 doktor habilitowany i 3 doktorów oraz jedna osoba odbywająca staż studencki. Instytucje macierzyste stażystów to Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Rolniczy im. H. Kołłątaja w Krakowie i Politechnika Warszawska. Z kolei mgr Anna Ciechomska w okresie 14.02.2018-18.05.2018 oraz 24.09.2018-24.12.2018 przebywała na stażu w University of Tampere (Finlandia). Dr hab. Adam Czarnecki odbył staż w Ruralia Institute, University of Helsinki, Mikkeli Unit, w terminie od 01.06.2018 do 30.06.2018 r.

Upowszechnianie wyników badań i działalność ekspercka:

Instytut Rozwoju Wsi Rolnictwa PAN jest ważnym zapleczem eksperckim dla wielu instytucji w Polsce i zagranicą (wykaz najważniejszych prac eksperckich wykonanych przez pracowników naukowych Instytutu zamieszczony został w Aneksie nr 3).

W 2018 r. pracownicy naukowcy IRWiR PAN uczestniczyli w następujących komitetach i radach programowych powoływanych przez organy rządowe i inne:

- **dr Katarzyna Bańkowska** była członkiem Rady Naukowej Czech Rural Network, członkiem Expert Group for Technical Advice on Organic Production (EGTOP) przy Komisji Europejskiej oraz członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu i członkiem scientific committee of CzechRural network, oraz członkiem projektu REFA (Ruchu Ekologicznego św. Franciszka z Asyżu).
- **dr Konrad Burdyka** był członkiem Komisji Sportu Wiejskiego przy Polskim Komitecie Olimpijskim, członkiem Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz sekretarzem Rady Naukowej IRWiR PAN.
- **prof. dr hab. Izabella Bukraba-Rylska** była członkiem Komitetu Redakcyjnego w piśmie „Artes Humanae” wydawanym przez UMCS oraz kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”. Ponadto współpracuje z Prymasowskim Uniwersytetem Ludowym w Strzelnie i z Towarzystwem Czytelni Ludowych.
- **dr hab. Adam Czarnecki, prof. IRWiR PAN** był sekretarzem redakcji kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, członkiem Zespołu ds. obszarów wiejskich przy Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN oraz członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- **dr Mirosław Drygas** był członkiem Rady Programowej kwartalnika „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, członkiem Rady Naukowej czasopisma naukowego „Problemy drobnych Gospodarstw Rolnych” wydawanego przez Europejskie Centrum Badawcze drobnych Gospodarstw Rolnych Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, członkiem Grupy Roboczej ds. KSOW przy MRiRW, członkiem zespołu ds. reformy WPR przy MRiRW, członkiem Grupy Zarządzającej Ewaluacją PROW 2014-2020 przy MRiRW oraz zastępcą członka w Komitecie Monitorującym PROW 2014-2020, a także członkiem grupy roboczej ds. rozwoju obszarów wiejskich oraz grupy doradczej ds. reformy WPR przy COPA-COGECA (członek oddelegowany przez KRIR) i członkiem Civil Dialogue Group on Rural

Development przy Komisji Europejskiej (członek oddelegowany przez KRIR), a także członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.

- **dr hab. Piotr Gradziuk, prof. IRWiR PAN** był członkiem Rady Fundacji na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa FDPA oraz członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- **prof. dr hab. Maria Halamska** była członkiem korespondentem Francuskiej Akademii Rolniczej (Académie d'Agriculture de France) oraz była członkiem Komitetu Redakcyjnego kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, członkiem komitetu redakcyjnego „Etudes Rurales” (Francja), członkiem komitetu redakcyjnego „Revue d’Etudes Comparatives Est-Ouest” (Francja).
- **mgr Zofia Hasik** była ekspertem Komisji Europejskiej oceniającym wnioski o przyznanie logo HR Excellence in Research.
- **dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN** był członkiem międzynarodowego komitetu naukowego Politics, Economics and Administrative Sciences Journal of Ahi Evran University (The PEAJ), członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, członkiem Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej oraz redaktorem naczelnym Kwartalnika Naukowego „INTERCATHEDRA”.
- **prof. dr hab. Marek Klodziński** był członkiem Rady Programowej Fundacji Europejski Fundusz Rozwoju Wsi oraz członkiem honorowym Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- **mgr Łukasz Komorowski** był członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- **dr Sylwia Michalska** była zastępcą członka Grupy Roboczej ds. Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich oraz członkiem Polskiego Towarzystwa Socjologicznego
- **dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska, prof. IRWiR PAN** była członkiem Komitetu Monitorującego Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, a także Zastępcą Redaktora Naczelnego kwartalnika „Wieś i Rolnictwo” oraz członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnych (EAAE) (Liaison Officer dla Polski) i Międzynarodowego Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnych (IAAE).
- **dr Anna Rosa** była członkiem Rady Naukowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego oddział w Koszalinie (kadencja 2015 – 2020), członkiem Zarządu Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- **dr hab. Monika Stanny, prof. IRWiR PAN** była członkiem Zespołu MNiSW do Spraw Nagród oceniającego wnioski o przyznanie nagród za wybitne osiągnięcia naukowe oraz za osiągnięcia w opiece naukowej i dydaktycznej powołanego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także członkiem Zespołu ds. obszarów wiejskich przy Komitecie Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, członkiem Polskiego Towarzystwa Demograficznego, członkiem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego oraz członkiem Rady Programowej Zagadnień Doradztwa Rolniczego.
- **prof. dr hab. Maria Wieruszewska** była członkiem Rady Naukowej „Zeszytów Wiejskich” wydawanych przez Interdyscyplinarny Zespół Badania Wsi Uniwersytetu Łódzkiego.

- **prof. dr hab. Jerzy Wilkin** był członkiem rzeczywistym PAN, członkiem Rady Naukowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, członkiem Rady Programowej Fundacji na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, redaktorem naczelnym kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, członkiem Rady Naukowej „Kwartalnika Antymonopolowego i Regulacyjnego”, członkiem Rady Programowej czasopism „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, „Ekonomia” i “Olsztyn Economic Journal”, członkiem Editorial Board „Society and Economy”, przewodniczącym Rady Programowej „Ekonomisty”, przewodniczącym Rady Redakcyjnej „Roczników Naukowych Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich” oraz członkiem honorowym Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- **mgr Weronika Wyduba** była członkiem Komitetu Redakcyjnego Kwartalnika Naukowego INTERCATHEDRA.
- **dr Patrycjusz Zarębski** był członkiem Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej przy Marszałku Województwa Zachodniopomorskiego oraz członkiem Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.
- **dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN** była członkiem zespołu doradczo-konsultacyjnego ds. Aktualizacji Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa przy MRiRW, Komitetu Redakcyjnego kwartalnika „Wieś i Rolnictwo”, Komitetu Redakcyjnego czasopisma „Agricultural Economics and Rural Development” oraz członkiem Steering Committee czasopisma EUROCHOICES, członkiem Rady Naukowej Leibniz-Institut für Agrarentwicklung in Transformationsökonomien (IAMO), członkiem Rady Europejskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnych (EAAE Board).

W 2018 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady Naukowej IRWiR PAN. Dzięki aktywności członków Rady Instytut zyskuje szansę upowszechniania prowadzonych badań w całym kraju. Członkowie Rady zasiadają w Narodowej Radzie Rozwoju, Radzie Polityki Pieniężnej, Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych oraz licznych radach programowych także czasopism czy instytucji pozarządowych. W związku z zakończeniem czteroletniej kadencji Rady Naukowej IRWiR PAN, w grudniu 2018 r. odbyły się wybory do Rady Naukowej kadencji 2019-2022.

III. GŁÓWNE WYNIKI BADAŃ STATUTOWYCH PROWADZONYCH W INSTYTUCIE W 2018 ROKU

Rok 2018 był kolejnym etapem realizacji czteroletniego programu badawczego „Ciągłość i zmiana – ewolucja polskiej wsi i rolnictwa oraz ich przyszłość w zmieniającej się Europie”. Badania prowadzone były w ramach pięciu osi tematycznych dotyczących przemian gospodarczych, ludnościowych, społecznych, przemian w sferze kultury wsi oraz w polityce rolnej i obszarów wiejskich. Ze względu na fakt, że od uzyskania niepodległości w 1918 roku minęło równo sto lat, w wielu opracowaniach skupiono się na analizie głównych problemów, z którymi borykała się Polska wieś w tym okresie – zarówno z tymi, które były odziedziczone po okresie rozbiorowym jak i tymi, które ujawniały się później, będąc wynikiem procesów bieżących. W rezultacie w powstałych opracowaniach przewijają się elementy diagnozy sytuacji na wsi w okresie po odzyskaniu niepodległości, ewolucji dokonującej się w okresie ostatnich stu lat w zakresie struktur i funkcji skupionych na obszarach wiejskich, oraz stanu aktualnego. Zwraca uwagę fakt, że powstały obraz przemian na wsi ma charakter wybitnie interdyscyplinarny, odwołujący się do analizy zjawisk i procesów gospodarczych, społecznych, politycznych itp. W szczególności identyfikowane są cechy długiego trwania oraz takie, które podlegają relatywnie szybszym zmianom decydując o ewolucji dokonującej się na wsi. Elementy tych diagnoz rozproszone są w wielu opracowaniach węższych tematów, co pozwala na głębsze przyjrzenie się im. Bardziej syntetyczne, a zarazem mniej szczegółowe, opracowanie przewidziane jest w dalszych etapach realizacji programu badawczego.

Wśród elementów „długiego trwania” zwraca uwagę dualna struktura agrarna (choć jej elementy ulegały przemianom), a także trwający do niedawna „głód ziemi” oraz duża zdolność adaptacyjna rolnictwa rodzinnego do zmieniających się warunków funkcjonowania związanych między innymi z kolejnymi reformami rolnymi, transformacjami gospodarki czy też przełomami politycznymi.

Pewną konkretyzację omawianych procesów zawiera monografia jednej wsi, Przybyszewa. W XIX wieku Przybyszew utracił prawa miejskie, pozostał jednak lokalnym ośrodkiem skupiającym szereg zakładów rzemieślniczych obsługujących lokalny rynek usług w zakresie takich specjalności, jak: stelmach, rymarz, tkacz, tracz itp. Wielofunkcyjność wsi kształtowała się w sposób naturalny, zgodny z lokalnym popytem na usługi. W 1919 roku w Przybyszewie występowały 43 warsztaty rzemieślnicze. Po II wojnie światowej polityka państwa nie sprzyjała prywatnym przedsiębiorcom, ich zakłady zaczęły znikać, a wraz z nimi wiele tradycyjnych zawodów. Ich funkcje przejmować miały zakłady państwowe i spółdzielcze, choć ich spółdzielczy charakter był dość wątpliwy.

Kolejna zmiana polityczna, związana z powrotem gospodarki rynkowej, spowodowała powolne odtwarzanie się wielofunkcyjności Przybyszewa, która ma jednak inny charakter. Mimo znacznego ubytku ludności wsi obecnie zarejestrowane są tam 23 podmioty gospodarcze, z których część ma charakter handlowy. W miejsce dawnych szewców, kowali, krawców itp. powstały np. usługi transportowe, usługi finansowo księgowo. Jednocześnie niektórzy rolnicy poza produkcją surowców rolniczych rozszerzyli działalność o ich przetwórstwo.

Ubytek ludności wiejskiej Przybyszewa jest zjawiskiem charakterystycznym dla wielu regionów wiejskich kraju, mimo, że liczba ludności zamieszkującej obszary wiejskie jest w przybliżeniu stała. Należy wiązać to z mechanizmami przestrzennej redystrybucji ludności. Jest ona wypadkową kilku procesów, najważniejsze z nich to urbanizacja (przepływ ludności ze wsi do miast) kontrurbanizacja (przepływ w kierunku przeciwnym), suburbanizacja (przyrost ludności w regionach podmiejskich) oraz procesy depopulacyjne w części obszarów

wiejskich położonych z dala od ośrodków miejskich. W poszczególnych podokresach ostatniego stulecia relacje między tymi składowymi procesów redystrybucji układały się w różnych proporcjach. Były one zależne między innymi od fazy procesu demograficznego, sytuacji gospodarczej w kraju (zwłaszcza na rynku pracy), a także dynamiki rozwoju funkcji pozarolniczych na terenach wiejskich i ich przestrzennemu rozkładowi oraz relacjom dochodów rolniczych gospodarstw rodzinnych i wysokości płac w działach pozarolniczych.

Najogólniejszy wniosek z analiz związanych z procesami przestrzennej redystrybucji ludności kraju stanowi potwierdzenie modelowych koncepcji cyklu życia miast. Okazuje się również, że w fazie suburbanizacji czynniki ekonomiczne, choć nadal istotne, tracą na znaczeniu na rzecz czynników pozaekonomicznych, związanych ze zmianami stylu życia ludności.

Wspomniany wyżej proces demograficzny zachodzący w kraju, w tym również obejmujący ludność wiejską, związany był w okresie ostatnich stu lat z przeplataniem się trzech niezwykle ważnych składowych, przy czym dwie z nich miały charakter uniwersalny i obserwowane były we wszystkich krajach o podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, oraz w krajach wysokorozwiniętych takich jak Niemcy, Francja, Wielka Brytania itp. Trzeci można uznać za specyficzny dla Polski ze względu na jego skalę. Procesy uniwersalne, to zmiany strukturalne związane z tzw. przejściem demograficznym, a więc stopniowym przekształcaniem się struktury wieku ludności z porządku tzw. piramidy progresywnej w kierunku regresywnej, oraz zmniejszanie się udziału rolnictwa w strukturze źródeł utrzymania ludności, oraz w strukturze zatrudnienia według działów gospodarki (tzw. dezagraryzacja). Specyficznym elementem procesów demograficznych ostatniego stulecia było silne tzw. falowanie demograficzne, a więc występowanie na przemian wyżów i niżów urodzeń.

Proces przejścia demograficznego oznaczał między innymi występowanie silnej tendencji do zmniejszania się dzietności na rzecz lepszego wyposażania dzieci zwłaszcza w kompetencje przydatne w samodzielnym życiu. W polskich warunkach oznaczało to przede wszystkim zmiany w strukturach pod względem wykształcenia, czyli odejście od masowego analfabetyzmu na wsi aż do upowszechniającego się obecnie standardu kończenia przez młodzież szkół na poziomie średnim. Ułatwia to odchodzenie młodzieży z rodzin rolników do pracy poza gospodarstwem i przeciwdziała przeludnieniu agrarnemu oraz powszechnej na wsi, zwłaszcza po I wojnie światowej, biedzie.

Badania dotyczące obecnego stopnia zamożności gospodarstw domowych rolników realizowane były poprzez analizę ich bezpieczeństwa finansowego. Okazuje się, że ok. 18% badanych gospodarstw wyróżniał relatywnie wysoki jego poziom, gospodarstwa te poza bieżącymi wydatkami są w stanie gromadzić oszczędności w celach inwestycyjnych, a poziom zaspokojenia potrzeb bieżących oceniono jako wysoki. Jednocześnie nieco ponad 20% badanych gospodarstw charakteryzuje niski poziom bezpieczeństwa finansowego. Żyją one z dnia na dzień, zaspokajając podstawowe potrzeby swoich członków, czasem z trudem, jednocześnie nie będąc w stanie gromadzić oszczędności. Ich sytuacja jest niepokojąca, zwłaszcza biorąc pod uwagę wysokie transfery środków pieniężnych kierowane do tej grupy społeczno-ekonomicznej zarówno w ramach polityki socjalnej krajowej jak i Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej.

Zjawiska wykluczania społecznego związanego z poziomem dochodów i ubóstwa na obszarach wiejskich nie są cechą specyficzną polskiej wsi, obserwuje się je również w innych krajach UE. Zagrożenia związane z nimi występują zwłaszcza w Bułgarii, Rumunii, Grecji, Łotwie i na Malcie. Sytuacja jest z kolei relatywnie korzystna w Holandii, Czechach, Austrii i Luksemburgu. Badania nie wykazują większego poziomu ubóstwa wśród kobiet, niż wśród mężczyzn, jednak rezultat ten może być wynikiem specyfiki zastosowanej metody zbierania danych i ich analizy.

Średni poziom ubóstwa parametrycznego (określanego na 60% mediany dochodów ekwiwalentnych) w UE wynosi 19,8%. Pomimo obserwowanego spadku poziomu ubóstwa na terenie UE utrzymuje się ono nadal na poziomie wyższym niż założenia wynikające z celów milenijnych.

Powyższe badania korespondują z analizą zmian w modelach konsumpcji żywności na wsi. Niewątpliwie na to co się jadło i jak, wpływało ma poziom zamożności poszczególnych grup społecznych. Pożywienie chłopskie przełomów wieku XIX i XX charakteryzował minimalizm w większym stopniu niż inne grupy społeczne i „rygoryzm” (będący pochodną specyficznego typu religijności). Zrealizowane badania wskazują, że różnice nie są obecnie tak zasadnicze. Konsumpcja tradycyjnych potraw w niewielkim stopniu różnicuje podziały klasowe. Różnice uwidaczniają się szczególnie w otwartości na nowe doświadczenia smakowe pochodzące z innych kręgów kulturowych oraz przestrzeganiu zasad zdrowego odżywiania. Uzasadnionym jest więc twierdzenie, że w modelu konsumpcji rolników uwidacznia się konserwatyzm i przywiązanie do tradycji.

Obecna faza procesów demograficznych, związana głównie ze stopniem zaawansowania przejścia demograficznego, ale także (wygasającym) procesem falowania wyżów i niżów, charakteryzuje się zawężoną reprodukcją ludności w wieku produkcyjnym, a w konsekwencji zmniejszającymi się zasobami pracy. Zjawisko to dotyczy zarówno populacji wiejskiej, jak i miejskiej, a prognozy ujawniają, że będzie to trend wieloletni. W tej sytuacji, poza koniecznością zmian strukturalnych, prowadzących do wzrostu wydajności pracy, oczekiwać należy powiększającego się uzależnienia polskiej gospodarki od napływu pracowników spoza kraju. Tu również, nie jest to jednak specyfika sytuacji Polski, podobne zjawiska obserwowane są w szeregu krajach UE.

W tej sytuacji ważnym problemem staje się kwestia społecznego odbioru napływu imigrantów, a w szczególności kwestia występowania dyskryminacji i wykluczania społecznego na tle narodowościowym. Określenie skali zjawiska, oraz jego przejawów, staje się kluczowe, jednak nie jest wystarczająco badane. Znane są poszczególne przypadki zachowań dyskryminacyjnych na tle religijnym, narodowościowym czy etnicznym i choć nie można dyskryminacji oraz wykluczania społecznego cudzoziemców określić mianem zjawiska masowego, konieczne staje się zapewnienie odpowiednich rozwiązań formalnych (prawnych), a także edukacyjnych, które mogłyby zapobiec eskalacji tego procederu.

Ważnym w ostatnich latach czynnikiem zmian społeczno-gospodarczych na wsi, zwłaszcza w obszarach podmiejskich, stały się migracje z miasta. Wiąże się to z takimi cechami migrantów napływających na wieś, jak wykształcenie, pozycja w hierarchii społeczno-zawodowej, dochody, przypisywana im przedsiębiorczość i specyficzny styl życia. Napływ ten zmienia wieś od środka, prowadząc do następowania przemian struktury społecznej. Obserwowane jest organizowanie się mieszkańców napływowych wokół wiejskich zasobów, zwłaszcza środowiskowych, których występowanie w przestrzeni wiejskiej jest jednym z podstawowych elementów motywów podejmowanych przez nich migracji. Proces ten wpływa również na pogłębianie się dystansów rozwojowych, oraz struktur gospodarczych i społecznych między obszarami podmiejskimi oraz takimi, które położone są peryferyjnie w układzie sieci miejskiej.

Wieś o określonym typie struktury społecznej jest płaszczyzną odniesienia, kontekstem poprzez który jednostka postrzega zarówno społeczną strukturę, jak i siebie samą. Ten kontekst społeczny wywiera wpływ na całe zbiorowości i dominujące w nich poglądy, na postawy ukształtowane w procesach socjalizacji, przejawia się w zachowaniach.

Opisy wsi i jej struktury społecznej, dokonywane przez mieszkańców są odbiciem *ordre vecue*, porządku doświadczonego, przeżytego. Stąd też 4/5 mieszkańców wsi zagraryzowanej, wskazuje na rolników, jako główną kategorię zawodową wsi, podobnie jak mieszkańcy w regionie sproletaryzowanym – na różne kategorie robotników. W regionie

zgentryfikowanym na różne kategorie wchodzące w skład klasy średniej – 2/5 jego mieszkańców. Oznacza to, że mieszkańcy wsi mają różne obrazy społecznej tkanki wsi czy nawet wiejskości; *ordre conçue* kształtuje się pod wpływem własnych doświadczeń.

W wyobrażonych przez mieszkańców obrazach struktury społecznej zawarte są także wzory istniejących relacji międzyklasowych. Nie są one przypadkowe. W badanej zagrzaryzowanej zbiorowości o niskim poziomie rozwoju i gospodarce bazującej na tradycyjnym rolnictwie, istnieje elitystyczny wzór relacji między klasą średnią, a klasą ludową, który eksponuje istniejące dystanse. Obrazy dwóch pozostałych badanych obszarów, o innych strukturach społecznych, oparte są na wzorze egalistycznym, gdzie dystanse społeczne – bez wątplenia istniejące – nie są eksponowane. Ten egalitaryzm ma odmienne źródła. W zbiorowości robotniczej rysy proletariackie można odnaleźć w grupach klasy średniej, mającej robotniczą genealogię i żyjącej w robotniczym środowisku. Natomiast w zbiorowości szybko zmieniającej swoje społeczne oblicze, gentryzującej się; wzory relacji międzyklasowych wyznaczają raczej społeczne aspiracje niż porządek już przeżyty. Te dwie „egalitarne” zbiorowości o odmiennym społecznym składzie mają jedną cechę wspólną: bardzo niewielki udział rolników.

Wykorzystanie koncepcji *les espaces sociaux localisés* w badaniach struktury społecznej wsi pozwala na przedstawienie jej według uniwersalnych współczesnych kategorii przy jednoczesnym ukazaniu partykularności, wynikającej z lokalności. Wskazuje nie tylko układ uniwersalnych segmentów tej struktury ale również lokalnie istniejące relacje między nimi.

Już tradycyjnie w badaniach Instytutu pojawia się problematyka kobiet w środowisku wiejskim. Obecne badania skupione były na kwestiach związanych z ich samooceną, poczuciu dumy lub zawiedzenia z zajmowanej pozycji społecznej, oraz poczucia samorealizacji. Okazało się, że sposób definiowania miejsca kobiet w społeczeństwie jest na ogół tradycyjny i oznacza podporządkowanie się męskiej dominacji, a także ograniczenie własnych aspiracji i pragnień. Jednocześnie badania wykazały znaczący wpływ lokalnego kontekstu społecznego zarówno na poziom samooceny, jak i sposób postrzegania rodzinnych, zawodowych i publicznych ról kobiet.

Obok tematów dotyczących procesów społecznych i gospodarczych dokonujących się na polskiej wsi od wielu lat, w Instytucie podejmowane są także problemy polityki wobec wsi i rolnictwa, jej deklarowanych celów i uzyskiwanych efektów. Korzenie tego nurtu rozważań sięgają początków historii Instytutu, któremu genezę dał Zakład Badań Rejonów Uprzemysławianych. Jednostka ta działała jeszcze przed utworzeniem Instytutu, a jej osiągnięcia stanowiły jedną z silnych przesłanek do kontynuacji podjętej w nim problematyki badawczej. Nowy impuls dla analiz tej grupy problemów dało przystąpienie Polski do Unii Europejskiej i objęcie wsi Wspólną polityką Rolną.

Wyniki prowadzonych badań wskazują, że na poziomie celów Wspólna Polityka Rolna wspiera zarówno adaptacyjność, jak i stabilność systemów rolniczych. Na poziomie instrumentów zaś, WPR w większym stopniu wzmacnia odporność systemów rolniczych w Polsce poprzez zapewnienie ich stabilności niż zdolności do adaptacji i transformacji. Instrumenty WPR umożliwiają ochronę *status quo*. Wsparcie dochodów i rynków są finansowane w całości z budżetu UE. Instrumenty WPR tylko w nieznacznym stopniu umożliwiają koncentrację na perspektywie długoterminowej.

Analizy ujawniają, że WPR z okresu 2007-2013 miała umiarkowany wpływ na powstawanie nowych miejsc pracy, łącznie zatrudnienie w Polsce było o 0,5% wyższe na skutek tego programu, niż byłoby bez tej polityki. W rolnictwie na skutek WPR było wyższe o 14% (z tego tylko o 2,3% w wyniku działania filaru II WPR). Program ten przyczynił się również do wyższego zatrudnienia w przemyśle (o 5,1%) i usługach (o 0,9%).

Większy wpływ na zatrudnienie filaru I WPR związany jest z tym, że pula ich była większa oraz z tym, że były one traktowane w znacznym stopniu jako transfery dochodów

stwarzając zachętę do pracy w rolnictwie. PROW (filar II) miał mniej wpływu na dokonujące się procesy, ale działał w pożądanym kierunku – sprzyjał procesom modernizacji i odpływowi siły roboczej z rolnictwa do sektorów gospodarki o wyższej wydajności pracy.

W toczących się dyskusjach nad zmianami WPR po 2020 roku wyłania się jej nowy kształt, który charakteryzować się będzie niższymi nakładami z budżetu UE i jednocześnie oczekiwaniami, że będzie on wykorzystywany bardziej oszczędnie i skutecznie. Nowy model wdrażania WPR zakłada pogłębienie zasad subsydiarności i proporcjonalności, co oznacza, że na poziomie UE ustanowione będą cele wspólnotowe, przykładowe wskaźniki ich realizacji oraz potencjalne typy interwencji/działań. Kraje członkowskie będą natomiast zobligowane do przygotowania Planu Strategicznego WPR (obejmującego I i II filar), w tym zaproponowania definicji aktywnego rolnika, młodego rolnika, działalności rolniczej, oraz kwalifikujących się do wsparcia gruntów.

Zdefiniowana w Planie strategia interwencji musi uwzględnić kwestie środowiskowe i klimatyczne wynikające z przedłożonej przez KE ambitniejszej tzw. nowej zielonej architektury WPR. Istotną jej składową jest tzw. warunkowość środowiskowa, obligująca do spełniania podwyższonych, w stosunku do dotychczasowych, standardów rolno-środowiskowo-klimatycznych (np. zazielenienie, zasada wzajemnej zgodności, dobra kultura rolna, SMR), dotyczących zarówno rolnictwa jak i leśnictwa, traktowanych w uproszczeniu jako wstępny warunek do możliwości korzystania z przyszełego instrumentarium WPR.

W celach WPR (ale także innych programów UE) coraz silniej obecne są problemy związane ze środowiskiem naturalnym, rozwojem zrównoważonym i kwestiami zmian klimatycznych. Jednak prowadzone w Instytucie badania pokazują, że takie terminy jak „rozwój zrównoważony” przez wielu mieszkańców polskiej wsi nie są do końca zrozumiałe i że mają oni problemy z posługiwaniem się nimi. Jednocześnie zaledwie ok. 30% certyfikowanych gospodarstw ekologicznych z badanego województwa podlaskiego można uznać za takie, które mają realny potencjał związany z towarową produkcją żywności ekologicznej.

Wyniki badań prowadzonych w nurcie wiążącym się z kwestiami środowiska wskazują na pilną potrzebę realnych działań zarówno na poziomie edukacyjnym, jak i realnej polityki wsparcia oraz kontroli w gospodarstwach produkujących żywność (i surowce rolnicze) o podwyższonej jakości. Waga problematyki środowiska naturalnego jest jednak szersza. W Instytucie prowadzone są analizy dotyczące możliwości uwzględnienia zasobów leśnych w rachunkach narodowych. To sprzyjałoby przywiązaniu większej wagi do lasu jako elementu środowiska posiadającego znaczenie gospodarcze. Rozważa się również możliwość wykorzystania odnawialnych źródeł energii w procesie poprawiania stanu zaopatrzenia obszarów wiejskich w energię elektryczną. Prace te są jednak aktualnie we wstępnej fazie analizy.

W procesach aktywizacji społecznej i gospodarczej mieszkańców wsi ważną rolę odgrywały różnego rodzaju organizacje tworzone oddolnie, lub z inicjatywy animatorów życia społeczności lokalnych. Wśród takich jak księża czy właściciele majątków ziemskich, na czoło wysuwają się różnego typu organizacje spółdzielcze.

Analiza dostępnych dokumentów wykazała, że ruch założycielski spółdzielni spożywców na wsi, w początkowych dekadach rozwoju spółdzielczości w Polsce bardzo nikły (dominowała wówczas spółdzielczość rolniczo-handlowa i rolniczo-spożywcza), nasilił się w końcu lat 20 XX wieku. Po 1935 roku większość nowo zakładanych spółdzielni spożywców w Polsce stanowiły spółdzielnie wiejskie. W krótkim czasie liczba spółdzielni wiejskich przekroczyła liczbę spółdzielni miejskich, należących do Związku „Społem”. Przeprowadzona analiza wspomnień i dokumentów pozwala stwierdzić, że większość tych spółdzielni stanowiły zrzeszenia niewielkie, posiadające nikłe obroty i często borykające się

z trudnościami finansowymi. Wiele nowo zakładanych w latach trzydziestych spółdzielni nie rozpoczęło faktycznej działalności lub upadało.

Spółdzielnie spóżywców pełniły w tym okresie niezwykle istotną rolę edukacyjną i kulturotwórczą dla mieszkańców wsi. Wielu kierowników i członków zarządów spółdzielni musiało nadrobić braki w edukacji, nauczyć się rachunkowości czy nawet czytania i pisania, by móc pracować wypełniać powierzone im zadania. Wspomnienia pokazują, że praca w spółdzielniach spóżywców pełniła rolę edukacyjną także dla sprzedawców, w tym kobiet, którym jawiły się jako atrakcyjne miejscem zatrudnienia.

Podczas gdy początkowo wiejskie kooperatywy spóżywców były zakładane przez członków miejscowych elit, np. właściciela majątku ziemskiego czy proboszcza, z biegiem lat inicjatywę w nich przejmowali chłopi. Spółdzielczość stawała się ważnym elementem programu partii ludowych, m.in. Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici”. Na podstawie dotychczasowych badań wydaje się, że ruch wiejskiej kooperacji stanowił szczególną drogę oddolnej modernizacji społeczności wiejskiej.

Lata 1918-2018 przyniosły olbrzymie zmiany w działalności organizacji rolniczych. Część organizacji zniknęła zupełnie, inne ulegały przekształceniom tracąc swój pierwotny charakter (np. kółka rolnicze), ale część działających współcześnie organizacji odwołuje się do wieloletnich tradycji. Do najważniejszych spośród nich, które nawiązują do tradycji z początku XX w., należą izby rolnicze, kółka rolnicze oraz niektóre organizacje branżowe.

Wyniki badań wskazują, iż organizacje rolników w Polsce są słabe i zróżnicowane. Brakuje im wiedzy eksperckiej i zasobów finansowych pozwalających na skuteczne wpływanie na politykę państwa. Nie zachodzi skuteczna „wymiana” między politykami a organizacjami: politycy nie zdobywają wystarczającej wiedzy eksperckiej ani wsparcia politycznego, a organizacje rolników nie osiągają swoich celów (korzystniejszych rozwiązań itd.). Mają na to wpływ również ograniczenia wynikające z otoczenia instytucjonalnego takiego jak przestarzałe przepisy (m.in. brak kadencyjności we władzach organizacji). Nie bez znaczenia jest niski poziom zaufania, ograniczający współpracę formalną (także między organizacjami).

Relatywnie dużym zainteresowaniem wśród ludności wiejskiej cieszą się lokalne wydarzenia takie jak festyny, pikniki, dni miejscowości itp. Są one często organizowane przez instytucje typu NGO, pozostają jednak silnie uzależnione od samorządu lokalnego (przede wszystkim pod względem finansowym). Miarą ich atrakcyjności i efektywności jest frekwencja uczestników oraz dodatkowy przychód osiągnięty przy okazji organizacji imprezy – np. z opłat od punktów gastronomicznych, ogródków piwnych itp. Analiza wskazuje, że omawiane imprezy sprzyjają pobudzaniu kapitału społecznego. W wydarzeniach biorą udział mieszkańcy danych miejscowości, oraz miejscowości ościennych, są to często całe rodziny czy grupy rówieśnicze, oraz osoby na co dzień (w dni robocze) przebywające poza daną miejscowością. Tym samym należy stwierdzić, że wydarzenia te (poprzez swoją masowość, cykliczność, otwarty, inkluzywny charakter) wzmacniają więzi społeczne i tożsamość w społecznościach lokalnych. Fakt, iż wydarzenia o których mowa są cykliczne, idea ich organizacji jest silnie zakorzeniona i akceptowana w społeczności lokalnej, oraz że generują dodatkowe zasoby (np. finansowe, ale też symboliczne – pozytywny wizerunek miejscowości i jej mieszkańców) wskazuje na to, że przyczyniają się do ochrony i pomnażania dobra wspólnego na poziomie lokalnym.

Analiza powstałych po 1989 roku tekstów o wsi jak i doniesień medialnych na ten temat ujawnia, że ich dominującą, wspólną cechą jest deprecjonowanie kwalifikacji społecznych, ekonomicznych oraz cywilizacyjnych mieszkańców wsi mimo dokonującej się modernizacji gospodarczej, oraz zmian struktur społecznych (w tym między innymi edukacyjnych). Społeczność wiejska pokazywana jest w wielu przypadkach jako grupa mniej wartościowa, nie zasługującą na równe traktowanie.

IV. PROJEKTY BADAWCZE „GRANTY”

W 2018 roku w IRWiR PAN realizowanych było **5** projektów badawczych finansowanych ze środków Narodowego Centrum Nauki (zob. Tabela 3) oraz **9** projektów finansowanych przez inne instytucje krajowe (zob. Tabela 4) i **3** projekty finansowane ze środków Komisji Europejskiej, w tym **2** w ramach programu **Horyzont 2020** (zob. Tabela 5).

Tabela 3. Projekty badawcze finansowane ze środków NCN

Tytuł projektu	Kierownik	Kwota	Okres realizacji
Ekonomia polityczna reform agrarnych	dr hab. Marta Błąd	172 973 PLN	2016 - 2019
Działalność Ochotniczych Straży Pożarnych w kontekście przemian więzi społecznych na polskiej wsi	dr Konrad Burdyka	152 052 PLN	2017 - 2019
Wielofunkcyjność i wartość ziemi rolniczej - racjonalność wykorzystania a konflikty interesów	dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska	497 953 PLN	2019 – 2021 (przyznany w 2018)
Integracja zasobów kapitału naturalnego z Systemem Rachunków Narodowych	mgr inż. Błażej Jendrzejewski	134 760 PLN	2019 – 2021 (przyznany w 2018)
Zwrot jakościowy? O roli i znaczeniu nowych postaw konsumentów i producentów. Na przykładzie alternatywnych sieci żywnościowych; <u>projekt realizowany w konsorcjum z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika, Wydziałem Humanistycznym</u>	dr Wojciech Goszczyński (z ramienia IRWiR PAN – dr Ruta Śpiewak)	337 251 PLN	2018 - 2021

Tabela 4. Projekty badawcze finansowane przez inne instytucje krajowe

Tytuł projektu	Kierownik	Kwota	Okres realizacji	Źródło finansowania
Bariery związane z produkcją żywności ekologicznej w województwie podlaskim - specyfika rolnictwa ekologicznego i jego uwarunkowania rozwojowe	dr Jakub Jasiński	18 750 PLN	2018	Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Podlaskiego
Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich (etap III)	dr hab. Monika Stanny	303 290 PLN (w tym środki w IRWiR 0 zł)	2016 - 2018	Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej
Ciągłość i zmiana - sto lat rozwoju wsi i rolnictwa Polski. Współpraca interdyscyplinarna nauk humanistycznych i społecznych na rzecz dialogu środowiskowego	dr hab. Monika Stanny	396 000 PLN	2017 - 2019	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (program DIALOG)

Drugie domy jako możliwość podniesienia dochodów i zatrudnienia na wsi	dr hab. Adam Czarnecki	130 013,47 PLN	2018	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich" Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Publikacja: Kondycja finansowa samorządów lokalnych a rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich. Ujęcie przestrzenne	dr Wojciech Strzelczyk	19 898,55 PLN	2018	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich" Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Media jako źródło wiedzy rolników	dr Sylwia Michalska	620 000 PLN	2018 - 2019	Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (zwiększenie badań statutowych)
Wykonanie usługi pozyskania, zagregowania i przekazania danych statystycznych oraz opracowania raportu pn. „Obszary wiejskie w województwie podkarpackim”	prof. dr hab. Andrzej Rosner	59 000 PLN	2018	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego
Projekt w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 „Organizacje wiejskie w procesie stanowienia prawa” – realizacja w konsorcjum	FAOW (z ramienia IRWiR PAN dr. hab. Monika Stanny, prof. IRWiR PAN)	10 000 PLN	2018 - 2019	Europejski Fundusz Społeczny
Sto lat mojego gospodarstwa. Pamiętniki mieszkańców wsi. Konkurs.	Dr Sylwia Michalska	60 000 PLN (w tym środki w IRWiR 23000 PLN)	2017-2018	Polskie Wydawnictwo Rolnicze

Tabela 5. Projekty badawcze finansowane ze środków Komisji Europejskiej

Tytuł projektu	Kierownik	Kwota	Okres realizacji	Rodzaj projektu
SURE-FARM - Towards Sustainable and Resilient EU Farming systems	dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN	€ 4 850 000 (całkowita wartość projektu, w tym € 109 353,75 dla IRWiR)	2017 - 2021	Horyzont 2020
LIFT - Low-Input Farming and Territories - Integrating knowledge for improving ecosystem-based farming	dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN	€ 5 000 000 (całkowita wartość projektu, w tym € 135 3250 dla IRWiR)	2018 - 2022	Horyzont 2020
Evaluation of the impact of the CAP on generational renewal, local development and jobs in rural areas. Sub-title: Chances and Obstacles for generational renewal in rural areas	dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN	€ 23 200	2018 - 2019	DG AGRI (Komisja Europejska)

Projekty badawcze zakończone w 2018 roku:

1. Bariery związane z produkcją żywności ekologicznej w województwie podlaskim (projekt finansowany przez Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Podlaskiego)

W ramach projektu zweryfikowano ekologiczny potencjał produkcyjny województwa. Przeprowadzono analizę ilościową dotyczącą gospodarstw ekologicznych na Podlasiu - nacisk położono na rozkład geograficzny i kluczowe działy produkcji rolnej. Z kolei badania jakościowe zweryfikowały wiedzę dotyczącą szans, wyzwań, potencjałów, oraz determinantów rozwoju rolnictwa ekologicznego na Podlasiu. Pozwoliło to sformułować następujące rekomendacje:

Dla zwiększenia efektywności i lepszego dostosowania regionalnego wsparcia i działań samorządu do potrzeb rolników i przetwórców warto rozważyć określenie tzw. wojewódzkich specjalizacji żywnościowych (WSZ). Branże (rodzaje produkcji) będące WSZ mogłyby otrzymywać dedykowane wsparcie rozwojowe lub preferencje w otrzymywaniu wsparcia różnego typu i z różnych możliwych źródeł, na kształtowanie których władze województwa mają wpływ (wybrane działania PROW, KSOW, Regionalne Programy Operacyjne, dedykowane działania własne).

Istnieje realna potrzeba wprowadzenia programu wspierającego inwestycje dla przetwórstwa (głównie przydomowego), przechowywania i handlu – z jednej strony by zwiększać skalę produkcji i dochody rolnicze, ale także by rolnicy nie byli tak bardzo uzależnieni od podmiotów skupujących, w szczególności gdy cena rynkowa jest niska. Dzięki takiemu programowi większość surowca ekologicznego, który z powszechną korzyścią mógłby być przetworzony na Podlasiu, nie wyjeżdżała by zagranicę. Wśród przedstawicieli rolników ekologicznych i ich stowarzyszeń oraz grup istnieje także realna potrzeba, aby władze samorządowe włączyły się w przygotowanie profesjonalnie wyposażonych miejsc do handlu ekologiczną żywnością. Bardzo ważną rolą władz jest także budowanie świadomości, zarówno wśród rolników, tak by zwiększać liczbę rolników ekologicznych oraz wśród konsumentów.

Konieczne wręcz wydaje się stworzenie wojewódzkiej internetowej platformy informacyjnej (WIPI). Platforma taka pozwalałaby np. łączyć producentów surowców z przetwórcami i podmiotami skupującymi, producentów ekologicznych pasz z rolnikami posiadającymi ekologiczne zwierzęta etc. Mogłaby z jednej strony być portalem wymiany wiedzy, informacji, doświadczeń i usług, z drugiej pełnić rolę swego rodzaju giełdy internetowej dedykowanej ekologicznej produkcji rolno-spożywczej.

Brakuje kompetentnego doradztwa rolniczego, które byłoby w stanie pomóc rolnikom ekologicznym. Także w tym przypadku wybór WSZ, a także stworzenie WIPI, mogłyby pomóc w zawężeniu specjalizacji produkcyjnej województwa, a dzięki temu w stworzeniu lepszej jakości usług doradczych.

Szczegółowe wyniki badań znajdują się w raporcie:

[http://podlaskie.ksow.pl/fileadmin/user_upload/podlaskie/2018/raport -
_rolnictwo_ekologiczne_na_Podlasiu.pdf](http://podlaskie.ksow.pl/fileadmin/user_upload/podlaskie/2018/raport_-_rolnictwo_ekologiczne_na_Podlasiu.pdf)

2. Drugie domy jako możliwość podniesienia dochodów i zatrudnienia na wsi (projekt finansowany przez „Krajową Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, KSOW/2/2018/035)

Głównym celem operacji był wzrost wiedzy i świadomości wśród lokalnych praktyków reprezentujących różne instytucje (lokalne grupy działania, urzędy gminy, urząd marszałkowski, ośrodki doradztwa rolniczego oraz instytucje naukowe i naukowo-dydaktyczne) z sześciu wybranych województw kraju w zakresie potencjału i roli jaką

zjawisko drugich domów może odegrać w rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, podnoszeniu i/lub dywersyfikacji dochodów oraz tworzeniu nowych miejsc pracy na słabiej rozwiniętych obszarach wiejskich kraju. Dokładniej uczestnicy operacji pozyskali nową wiedzę poprzez wizytowanie kilkunastu miejsc w regionie Południowa Sawonia, tj. przedsiębiorstw i władz lokalnych. Dodatkowo uzyskali odpowiednią wiedzę poprzez gromadzenie dobrych praktyk i przykładów inicjatyw biznesowych stanowiących odpowiedź na wzrastający popyt właścicieli i użytkowników drugich domów na różnorodne dobra i usługi (od płodów rolnych począwszy, przez usługi budowlano-remontowe do usług porządkowych i gastronomicznych) dostarczane przez lokalne firmy i gospodarstwa rolne. Celem operacji w dłuższej perspektywie było też dalsze upowszechnianie zdobytej wiedzy poprzez dystrybucję katalogu dobrych praktyk do różnych aktorów życia wiejskiego w celu wsparcia i wskazania potencjalnych dróg sukcesu dla podejmowanych w kontekście zjawiska drugich domów realnych przedsięwzięć gospodarczych.

Jednym z celów szczegółowych operacji był wyjazd studyjny obejmujący wizytowanie kilkunastu miejsc, w których uczestnicy operacji spotkali się z kilkoma miejscowymi przedsiębiorcami i przedstawicielami 5 gmin (władz lokalnych) i zapoznali się w trakcie tych spotkań z różnorodnymi przykładami inicjatyw przedsiębiorczych, a także w zakresie wsparcia podejmowania i rozwijania działalności gospodarczych przez władze lokalne w kooperacji z trzecim sektorem. Kolejnym celem szczegółowym było stworzenie broszury, w której zaprezentowanych zostało 28 różnych przykładów przedsięwzięć gospodarczych realizowanych z sukcesem przez ludność wiejską Finlandii, a także opisano szerzej założenia i charakter wsparcia lokalnych przedsiębiorców obsługujących drugie domy we flagowym projekcie regionu Południowa Sawonia pt. „Laiturilla”.

Wzrost świadomości wśród lokalnych decydentów i przedsiębiorców co do potencjału gospodarczego/rozwojowego zjawiska drugich domów może przełożyć się na aktywniejsze wsparcie inicjatyw przedsiębiorczych przez władze lokalne i organizacje trzeciego sektora, a w konsekwencji na podejmowanie i skuteczne prowadzenie działalności gospodarczych na obszarach wiejskich. W szerszej perspektywie operacja może się więc przyczynić do poprawy dochodów ludności wiejskiej, wzmocnienia lokalnego rynku pracy (poprzez tworzenie miejsc pracy na wsi) oraz lepszej i pełniejszego zaspokajania popytu właścicieli i użytkowników drugich domów na dobra i usługi lokalne.

Katalog dobrych praktyk:

http://ksow.pl/fileadmin/user_upload/ksow.pl/PROJEKTY_2018_-_Konkurs/Drugie_domy/Publikacja_plik_zamkni%C4%99ty.pdf

3. Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich. Etap III (projekt finansowany przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej w ramach programu Forum Inicjatyw Rozwojowych)

Projekt Monitoringu rozwoju obszarów wiejskich (MROW) zakończony w 2018 roku to III etap wieloletniego projektu realizowanego wspólnie z Fundacją Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej. Jego celem jest stała obserwacja zmian poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz struktury tego rozwoju na obszarach wiejskich w Polsce. Badaniem są objęte wszystkie gminy wiejskie i miejsko-wiejskie.

Cztery lata temu zostały opublikowane wyniki I etapu MROW 2014, obejmujące badanie poziomu i struktury rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. W 2016 roku zaprezentowano wyniki II etapu, w którym ponowiono badania według przyjętej metodologii oraz rozszerzono je o analizę procesów i zmian zachodzących na terenach wiejskich w tym okresie.

W prezentowanym obecnie III etapie badań, powtórzono analizę poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i jego struktury oraz rozszerzono o nowy element badania dynamiki tej struktury.

Wyniki pokazują, że zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce wyznaczają dwa nakładające się porządki: historyczny (wschód-zachód) oraz centrum-peryferie (w układach regionalnych). Przyjęta metodologia pozwoliła także na ponowne wyodrębnienie 7 typów gmin, które w ramach danego typu wykazują się podobną strukturą rozwoju. Główne wyznaczniki charakteru poszczególnych typów, jak się okazało, odnoszą się zasadniczo do stopnia dezagrarnizacji gospodarki lokalnej oraz cech struktury agrarnej. Z wyników badań można wyciągnąć także wniosek, że składowe mające obecnie największy wpływ na dynamikę i kierunek przemian to: edukacja, aktywność społeczna, spójność i zamożność społeczności lokalnych, rynek pracy (czyli głównie czynniki społeczne), a w najmniejszym stopniu wpływają: rolnictwo, dezagrarnizacja i dostępność przestrzenna (czynniki gospodarcze).

Powtórzenie procedury wyłaniającej podobne strukturalnie gminy (typy), umożliwiło zbadanie trwałości i zmienności struktury rozwoju, sprawdzając kierunek przepływów kolejnych typów gmin w okresie pięcioletnim, dzielącym oba etapy. Jak wynika z tak przeprowadzonego porównania, rozszerza się zasięg gmin podmiejskich (tzw. rurbanizacja). Dalszy ich rozwój będzie wymuszał coraz ściślejszą współpracę międzygminną, kompleksowe zarządzanie metropolitalne, a nawet korekty granic miast centralnych. Zidentyfikowany też został inny kierunek zmian w zachodniej części kraju niż w części wschodniej. Następuje wzrost wielofunkcyjności struktury gospodarczej na zachodzie Polski, zaś na wschodzie kraju zauważyć można tendencje zmian w kierunku wielodochodowości gospodarstw domowych.

Wyniki MROW są wykorzystywane przez sektor publiczny (m.in. dwa urzędy marszałkowskie zamówiły raporty wojewódzkie), jak również badanie wykorzystane było przez OECD na potrzeby "Przeglądu polityki wobec obszarów wiejskich w Polsce").

Szczegółowe wyniki badań znajdują się w raporcie:

http://www.efrwp.pl/dir_upload/photo/dd2944ba62e5d93441ab784e0f94.pdf

V. WSPÓŁPRACA Z ZAGRANICĄ

W 2018 r. IRWiR PAN w ramach umów dwustronnych utrzymywał współpracę z Chinami, Wietnamem, Ukrainą i Rumunią.

Chiny

Delegacja IRWiR PAN w składzie: dr hab. Monika Stanny, dr Anna Rosa oraz mgr Łukasz Komorowski przebywała w dniach 27 lipca - 2 sierpnia w Pekinie, na zaproszenie Rural Development Institute of Chinese Academy of Social Sciences. W dyskusji skupiono się na aspektach typów funkcjonalnych obszarów wiejskich, głównie w oparciu o wiodący projekt IRWiR PAN "Monitoring rozwoju obszarów wiejskich" oraz wynikające z tego możliwości wspólnych przedsięwzięć obu Instytutów, m.in. w ramach ogłoszonego przez Narodowe Centrum Nauki konkursu na współpracę polsko-chińską pn. SHENG. Ponadto przedstawiciele IRWiR Pan mieli okazję odbycia wizyty studyjnej na farmie ekologicznej położonej na obrzeżach Pekinu. Bardzo ważnym punktem programu było także spotkanie z przedstawicielami Institute of Geographic Sciences and Natural Resources Research of Chinese Academy of Sciences. Jest to największy tego typu Instytut na świecie, zatrudniający około 450 pracowników naukowych. Ostatniego dnia wizyty naukowej w Chinach doszło do spotkania delegacji IRWiR PAN z zespołem z Center of Regional Agriculture and Rural Development, prowadzonym przez Prof. Yansui Liu. Pracownicy tego Instytutu wyróżniają się publikacjami w wysoko punktowanych czasopismach np. Nature, Journal of Rural Studies, Land Use Policy. Rozmowy okazały się na tyle owocne, że w dniach 13-15 października 2018 r. przybyła z rewizytą do Warszawy 9-osobowa delegacja z Institute of Geographic Sciences and Natural Resources Research of Chinese Academy of Sciences w Pekinie. Podczas ich pobytu odbyła się polsko-chińska konferencja pt. "Sustainable Agriculture and Rural Development", w trakcie którego referaty wygłosili prelegenci z obu krajów. W spotkaniu uczestniczył również były analityk OECD dr Andrzej Kwieciński, który przedstawił wyniki wieloletnich badań na temat polityki rolnej Chin. Jednym z najważniejszych wydarzeń było podpisanie porozumienia o strategicznej współpracy między naszym Instytutem a działającym w ramach IGSNRR Centrum Oceny i Badań Ukierunkowanych na Zwalczenie Ubóstwa (CARTPA). Porozumienie podpisali Dyrektor IRWiR PAN Prof. Monika Stanny oraz Dyrektor CARTPA Prof. Yansui Liu. W trakcie wizyty doszło ponadto do spotkania władz Chińskiego Towarzystwa Geograficznego, na czele z Prof. Bojie Fu – będącym jednocześnie wiceprzewodniczącym International Geographical Union – oraz władz Polskiego Towarzystwa Geograficznego, na czele z prof. Antonim Jackowskim.

Dodatkowo, w dniach 10-12 października IRWiR PAN koordynował wizytę 3-osobowej delegacji z Instytutu Ekonomiki Przemysłu, Chińskiej Akademii Nauk Społecznych. W ramach wizy w Polsce delegacja odwiedziła Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Instytut Technologiczno-Przyrodniczy, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach oraz Instytut Ekonomiki, Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Wietnam

W czerwcu Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN gościł przedstawicieli dwóch instytutów z Wietnamskiej Akademii Nauk Społecznych (VASS): Institute for European Studies, z którym IRWiR PAN współpracuje od lat, oraz Institute for Family and Gender Studies. Na spotkaniu naukowcy rozmawiali m.in. o sytuacji rodziny na wsi, żywności ekologicznej i kooperatywach spożywczych, ubóstwie oraz aspektach demograficznych obszarów wiejskich. Z oboma instytutami podpisane zostały umowy o współpracy.

Z kolei w dniach 23.10-30.11.2018 roku pracownicy IRWiR PAN: dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska, dr Anna Rosa, dr Ruta Śpiewak i mgr inż. Błażej Jendrzejewski

przebywali z wizytą w Wietnamie. Delegacja IRWiR PAN spotkała się z przedstawicielami Institute for European Studies VASS (IES VASS), Institute of Regional Sustainable Development VASS (IRSD VASS) oraz Institute for Family and Gender Studies VASS (IFGS VASS). Zidentyfikowano obszary kwalifikujące się do wspólnych przedsięwzięć badawczych i dyskutowano nad możliwością przygotowania wspólnych projektów badawczych. Ponadto pracownicy IRWiR PAN wzięli udział w międzynarodowej konferencji pt. „Industry 4.0: opportunities and challenges for Europe and experiences for Vietnam” zorganizowanej z okazji 25-lecia powstania Institute for European Studies VASS. Konferencja podzielona była na trzy sesje: (1) Rewolucja przemysłowa 4.0 i jej wpływ na Europę, (2) Rewolucja przemysłowa 4.0 i polityki wybranych krajów europejskich oraz (3) Rewolucja przemysłowa 4.0 i jej implikacje dla Wietnamu. Podczas konferencji delegacja IRWiR PAN przedstawiła następujące prezentacje: dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska „Smart agriculture and smart villages in Europe”, dr Ruta Śpiewak “Organic farming as a factor of smart rural development – utopia or near future?” oraz mgr inż. Błażej Jendrzejewski “Agroforestry in Europe: current status and future possibilities”. Podczas pobytu w Wietnamie pracownicy IRWiR PAN mieli również okazję spotkać się i porozmawiać z przedstawicielami władz lokalnych Prowincji Vĩnh Phũc oraz zwiedzić nowoczesne gospodarstwo rolne. Ponadto delegacja IRWiR PAN spotkała się z Panem Wojciechem Gerwelem – ambasadorem RP w Wietnamie. Rozmowa dotyczyła rozwoju obszarów wiejskich w Wietnamie oraz możliwości współpracy naukowej między Polską i Wietnamem.

Ukraina

IRWiR PAN kontynuował w 2018 r. współpracę z Instytutem Badań Regionalnych imienia M.I. Doliszniego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie oraz Instytutem Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie. W dniach 10-13 czerwca 2018 r. mgr Oleksii Fraier i mgr Oleksandra Borodina z Instytutu Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy oraz dr Mariana Bil i mgr Iryna Hrynychschyn Instytutu Badań Regionalnych Narodowej Akademii Nauk Ukrainy uczestniczyli w XXIII Warsztatach Ekonomistów Rolnych w Krasnobrodzie (współorganizowanych przez IRWiR PAN), gdzie prezentowali swój warsztat badawczy.

Z kolei w dniach 26-29 marca 2018 r. przebywał na Ukrainie dr Vitaliy Krupin. Wziął on udział w międzynarodowej konferencji organizowanej przez Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy w Kijowie pt.: „Towards the United Nations Declaration on the rights of peasants and other people working in rural areas” oraz przeprowadził rozmowy dwustronne i przedyskutował wspólne działania naukowe w 2018 roku w ramach wspólnego polsko-ukraińskiego projektu wymiany osobowej pt.: „Drobne gospodarstwa rolne w rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa”.

W dniach 10-12 października 2018 r. dr Vitaliy Krupin przeprowadził spotkania robocze z pracownikami Instytutu Badań Regionalnych NANU oraz Narodowego Leśniczego Uniwersytetu Ukrainy we Lwowie.

W dniach 19-21 listopada 2018 r. delegacja pracowników IRWiR PAN w składzie prof. dr hab. Maria Halamska, dr hab. Piotr Gradziuk, dr Vitaliy Krupin, mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka odwiedziła dwie partnerskie instytucje: Instytut Badań Regionalnych im. M.I. Doliszniego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (IRD NANU) we Lwowie oraz Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy (IEP NANU) w Kijowie. Grupa polska uczestniczyła w seminarium (w formacie „okrągłego stołu”) pt.: „Problems and Prospects for Sustainable Development of Ukrainian Regions in the Context of European Integration Processes” organizowanym z okazji obchodów 100-lecia Narodowej Akademii

Nauk Ukrainy przez Instytut Badań Regionalnych im. M.I. Doliszniogo NANU. Łącznie w seminarium wzięło udział ponad 30 osób a delegacja IRWiR PAN przedstawiła następujące referaty: prof. dr hab. Maria Halamska „Supporting or afforesting? Dilemmas in the development of rural problem areas”; prof. nadzw. dr hab. Piotr Gradziuk „Low-carbon economy – a new challenge for rural communes”; dr Vitaliy Krupin „Emissions of greenhouse gases from agriculture in view of sustainable development goals”; mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka „Rural gentrification. The case study of transformation in Łoś in mazowian district”.

Następnie odbyło się seminarium polsko-ukraińskie (również w formacie „okrągłego stołu”) w Instytucie Ekonomii i Prognozowania NANU w Kijowie, zatytułowane „Agricultural and Rural Development in Ukraine and Poland: Similarities and Differences”.

Strona polska wygłosiła następujące referaty: prof. dr hab. Maria Halamska „Role of “Project Class” in the rural development: project LEADER in Central Europe”; prof. nadzw. dr hab. Piotr Gradziuk „Renewable energy – implications for agriculture and rural development in Poland”; dr Vitaliy Krupin „Emissions of greenhouse gases from agriculture in view of sustainable development goals”; mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka „Rural gentrification. The case study of transformation in Łoś in mazowian district”.

Dodatkowo, na prośbę strony przyjmującej, dr Vitaliy Krupin przedstawił prezentację na temat „Przygotowanie wniosków grantowych (zbiorowych i indywidualnych). Doświadczenie Polski”, co powinno wspomóc stronę ukraińską w intensyfikacji wnioskowania o granty międzynarodowe, w tym wspólnie z IRWiR PAN.

Rumunia

IRWiR PAN kontynuował w 2018 r. współpracę z Instytutem Ekonomiki Rolnictwa Akademii Rumuńskiej. W dniach 17-19 września 2018 r. dr inż. Katarzyna Bańkowska oraz mgr inż. Błażej Jendrzejewski wzięli udział w konferencji organizowanej przez European Rural Development Network (ERDN) pt. „CAP 2020+: experiences and ideas for future rural areas and development” w Kluż w Rumunii. Z kolei w dniach 23-26.09.2018 przebywał w Polsce dr Dan-Marius Voicilas. Wystąpił on na międzynarodowej konferencji European Association of Agricultural Economists (EAAE) w Puławach zatytułowanej „European agriculture and transition to bio-economy”. Ponadto, odbyło się spotkanie poświęcone podsumowaniu współpracy między IRWiR PAN i IEA-AR w okresie umowy bilateralnej 2016-2018 zatytułowanej „R&D expenditures for agriculture in the context of the EU policy of increasing competitiveness by transfer of knowledge” oraz omówieniu przyszłych wspólnych przedsięwzięć naukowych w ramach umowy bilateralnej na lata 2019-2021 zatytułowanej „Resistance to economic, social, environmental and political risks: comparison of the Polish and Romanian farms”.

Ponadto w dniach 21-25 maja 2018 r. dr Ruta Śpiewak przebywała w Rumunii jako gość Centrul de Resurse pentru Initiative Etice si Solidare oraz ASAT– Asociația pentru Susținerea Agriculturii Țărănești. Głównym celem pobytu było badanie alternatywnych sieci żywności w Rumunii oraz szukanie partnerów do przyszłych projektów dotyczących krótkich sieci żywności.

Współpraca zagraniczna z pozostałymi krajami

IRWiR PAN kontynuował w 2018 r. współpracę z Instytutem Ekonomii **Węgierskiej Akademii Nauk**. W dniach 3-6 grudnia 2018 r. odwiedził IRWiR prof. Imre Fertő. W czasie pobytu pracował razem z zespołem Zakładu Modelowania IRWiR PAN nad analizą wydajności w polskim i węgierskim rolnictwie. Był to dalszy ciąg pracy nad przygotowywaną od 2017 r. wspólną publikacją na temat konkurencyjności polskiego i węgierskiego rolnictwa.

Pracownicy IRWiR PAN podejmowali również współpracę z **instytucjami szwedzkimi**. Mgr Anna Ciechomska uczestniczyła w dniach 4-11 lipca 2018 r. w konferencji „Sustainability Applied in International Teaching and Learning”, organizowanej przez Uniwersytet w Uppsali. W dniach 17-20 września 2018 r. dr Vitaliy Krupin wziął udział w szkoleniu z modelu CAPRI 2018, organizowanym przez Swedish University of Agricultural Sciences (SLU). W dniach 20-23 listopada 2018 r. mgr inż Błażej Jendrzejewski wziął udział w pierwszej części programu Baltic Leadership Program on Youth and Bioeconomy, organizowanego przez Swedish Institute. Druga część programu ma mieć miejsce w styczniu 2019 r. W dniach 26-29 listopada 2018 r. w Department of Geography and Economic History of the University of Umeå przebywał dr hab. Adam Czarnecki. Wizyta poświęcona była pracy nad wspólnym artykułem dotyczącym zjawiska drugich domów w Polsce i Szwecji oraz pracy nad wspólnym projektem badawczym. W czasie pobytu dr hab. Adam Czarnecki wygłosił także seminarium dla pracowników naukowych i doktorantów wydziału.

W ramach "Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”, w dniach 2-8 września 2018 r. grupa pracowników IRWiR PAN wraz z przedstawicielami Lokalnych Grup Działania wzięła udział w wizycie studyjnej **w Finlandii** w regionie Południowa Sawonia. Pierwszego dnia odbyło się seminarium dotyczące drugich domów i ich znaczenia dla wiejskiej gospodarki w Ruralia Instituutti, z udziałem lokalnych ekspertów - Manu Rantanen i Tuula Pihkala. W następnych dniach polska delegacja odwiedziła gminę Mäntyharju, gminę Puumala, Linnansaari National Park, gminę Sulkava, gminę Hirvensalmi i gminę Pertunmaa. Wszędzie wzięli w spotkaniach z przedstawicielami władz i przedsiębiorcami. Zwieńczeniem wyjazdu było uroczyste spotkanie z Torstim Hyyryläinenem - dyrektorem Ruralia Institute, Uniwersytetu w Helsinkach.

Ponadto dotychczasowa współpraca polsko-fińska zaowocowała wspólną monografią (Susanna Kujala, Outi Hakala, Hannu Törmä, Manu Rantanen, Torsti Hyyryläinen – Ruralia Institute, University of Helsinki; Adam Czarnecki – IRWiR PAN) pt. *Etelä-Savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa ja tulevaisuuden skenaarioissa* (Regional economic impacts of South Savo's second-home dwelling, now and in future scenarios).

Współpraca zagraniczna z pozostałymi krajami przebiegała na zasadach indywidualnych. Do krajów, z którymi Instytut współpracował na zasadzie udziału w konferencjach, wymianie naukowej, wizytach studyjnych, sesjach treningowych należały m.in.: Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Holandia, Niemcy, Turcja, Włochy.

Pracownicy IRWiR reprezentowali Instytut za granicą poprzez członkostwo w zagranicznych organizacjach (np. dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN jest członkiem EAAE Board) i komitetach redakcyjnych czasopism naukowych (np. dr hab. Katarzyna Zawalińska, prof. IRWiR PAN należy do Grupy Sterującej czasopisma *EUROCHOICES*, dr hab. Sławomir Kalinowski, prof. IRWiR PAN jest członkiem międzynarodowego komitetu naukowego *Politics, Economics and Administrative Sciences Journal of Ahi Evran University* a prof. dr hab. Maria Halamska jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma *Revue d'études comparatives* oraz czasopisma *Est-Ouest, Etudes Rurales*). Ponadto brali udział w międzynarodowych konferencjach i seminariach (m.in. uczestniczyli i byli

współorganizatorami międzynarodowego kongresu „People, Power & Politics”, który miał miejsce w dniach 19-21 października 2018 r. w Kırşehir w Turcji oraz międzynarodowego seminarium pt. "Responsibility in Open Innovation Platform Development" w dniach 29-30 maja 2018 r. w Finlandii), spotkaniach eksperckich (np. dr Mirosław Drygas jest ekspertem Krajowej Rady Izb Rolniczych w Civil Dialogue Group on Direct Payments and Greening, dr Katarzyna Bańkowska jest członkiem Expert Group for Technical Advice on Organic Production (EGTOP) przy Komisji Europejskiej).

W dniach 23-24 lutego 2018 r., IRWiR PAN gościł Zarząd Europejskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnych (EAAE Board). W spotkaniu wzięli udział: Margherita Scoppola (prezydent), Jutta Roosen (vice-prezydent), Alfons Oude Lansink (sekretarz generalny), Anne Houwers, Ana Iglesias, Hans Jensen, Ian Pokrivcak, Alan Renwick, Klaus Salhofer, Wim Verbeke (skarbnik), Katarzyna Zawalinska.

Pracownicy IRWiR PAN uczestniczyli ponadto w pracach międzynarodowych konsorcjów, przygotowujących i realizujących projekty w ramach programu HORYZONT 2020. Oprócz realizowanego już w 2017 roku projektu „SURE-Farm - Towards SUSTainable and RESilient EU FARMing systems”, w 2018 r. rozpoczęła się realizacja projektu LIFT: "Low-Input Farming and Territories -Integrating knowledge for improving ecosystem-based farming". Liderem tego projektu jest francuski Institut National de la Recherche Agronomique (INRA), a w konsorcjum uczestniczy jeszcze 16 innych instytucji badawczych. IRWiR PAN jest odpowiedzialny za komunikację, w tym za stronę internetową projektu.

Sprawozdanie opracowali:

mgr Zofia Hasik

prof. dr hab. Andrzej Rosner

dr hab. Monika Stanny, prof. IRWiR PAN

mgr Weronika Wyduba

ANEKS 1 - WYKAZ PUBLIKACJI ZA 2018 ROK

Artykuły w czasopismach naukowych posiadających współczynnik wpływu Impact Factor (IF), znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR)

Lp.	Tytuł artykułu	Autorzy	Czasopismo	ISSN
1.	Land-use conflicts and the Common Agricultural Policy: Evidence from Poland	Milczarek-Andrzejewska D., Zawalińska K., Czarnecki A.	Land-Use Policy 73, 423–433, https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.02.016	0264-8377
2.	Farmers' associations: their resources and channels of influence. Evidence from Poland	Milczarek-Andrzejewska D., Śpiewak R.	Sociologia Ruralis 58 (4), 825-845, doi:10.1111/soru.12207.	0038-0199
3	Beyond the Northern and Southern Divide: Food and Space in Polish Consumer Cooperatives	Bilewicz A., Śpiewak R.	East European Politics and Societies and Cultures https://doi.org/10.1177/0888325418806046	1533-8371

Artykuły w czasopismach naukowych nieposiadających współczynnika wpływu Impact Factor (IF)

Lp.	Tytuł artykułu	Autorzy	Czasopismo	ISSN
1.	O potrzebie i korzyściach z badania wsi i rolnictwa w Polsce	Bukraba-Rylska I.	Wieś i Rolnictwo 2 (179), 13-30	0137-1673
2.	Wymiar wsparcia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w ramach RPO Województwa Mazowieckiego w perspektywie 2007-2013	Ciechomska A.	Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu 6 (20), 29-34	1508-3535
3.	Wzorce konsumpcji właścicieli drugich domów i ich znaczenie dla wielofunkcyjności wsi	Czarnecki A.	Wieś i Rolnictwo 2 (179), 209–229	0137-1673
4.	Vapaa-ajan asumisen taloudellinen merkitys maaseutukuntien pysyville asukkaille	Czarnecki A., Sireni M.	Maaseudun Uusi Aika 1, 5-18	1237-413X
5.	Polityka rozwoju obszarów wiejskich w Polsce (UE)- zbędny wydatek czy konieczność?	Drygas M., Nurzyńska I.	Wieś i Rolnictwo 2 (179), 169–187	0137-1673
6.	Uwarunkowania dyskusji nad kształtem Wspólnej Polityki Rolnej po 2020 roku	Drygas M., Nurzyńska I.	Problemy Rolnictwa Światowego 2, 57-69	2081-6960
7.	Zmiany strukturalne w gospodarstwach rolnych na ziemiach polskich przed odzyskaniem niepodległości	Dzun W.	Wieś i Rolnictwo 3 (180), 253-279	0137-1673
8.	Wspierać czy zalesiać? Dylematy rozwoju wiejskich obszarów problemowych.	Halamska M.	Wieś i Rolnictwo 3 (180), 69-91	0137-1673
9.	Koncepcja les espaces sociaux localisés w badaniach struktury społecznej wsi.	Halamska M.	Roczniki Nauk Społecznych KUL 4 (46), 43-61	0137-4176
10.	Przestrzenne zróżnicowanie struktury społecznej wsi	Halamska M.	Acta Universitatis Lodziensis, Folia sociologica 67	0208-600X
11.	Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego w krajach Unii Europejskiej w kontekście zrównoważonego rozwoju	Kalinowski S.	Wieś i Rolnictwo 3 (180), 93-112	0137-1673
12.	Proces elektryfikacji polskiej wsi - ujęcie historyczne i terytorialne	Komorowski Ł.	Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu 4 (20), 85-90	1508-3535

13.	Finansowanie działalności innowacyjnej i jej znaczenie dla rozwoju obszarów wiejskich	Rosa A., Zarębski P.	Wieś i Rolnictwo 2 (179), 231–246	0137-1673
14.	Evaluation of changes in housing conditions throughout the Polish rural areas using methods of relative taxonomy	Głowicka-Wołoszyn R., Kozera A., Stanisławska J., Wołoszyn A., Rosa A.	Economic Science for Rural Development (WoS) 49, 232-240	1691-3078
15.	Rozważania o pojęciu i procesie dezagraryzacji polskiej wsi	Rosner A., Stanny M.	Wieś i Rolnictwo 2 (179), 281–292	0137-1673
16.	Raport środowiska naukowego PAN dotyczący integracji europejskiej i miejsca Polski w tym procesie	Wilkin J.	Nauka 1, 7-64	1231-8515
17.	Czy istnieje teoria rozwoju obszarów wiejskich i czy takiej teorii potrzebujemy?	Wilkin J.	Wieś i Rolnictwo 1 (178), 15-32	0137-1673
18.	Syntetyczny wskaźnik finansowania organizacji pożytku publicznego	Lorentowicz, K. Wyduba W., Kalinowski S.	Handel Wewnętrzny	0438-5403
19.	Specyfika funkcjonowania trzeciego sektora na wsi. Rys historyczny	Lorentowicz, K. Wyduba W., Kalinowski S.	Intercathedra 3 (36)	1640-3622
20.	Gentryficy w społeczności wiejskiej: opis wybranych elementów stylu życia. Case study gminy Prażmów	Zwęglińska-Gałęcka D., Hasik Z.	Intercathedra 4 (37)	1640-3622

Rozdziały w monografiach

Lp.	Tytuł rozdziału	Autorzy	Tytuł książki	Nazwa wydawcy	Miejsce wydania	ISBN
1.	Evolution and comparison of the Nordic welfare state models	Ciechomska A.	Trendy przestrzeni międzynarodowej w wymiarze globalnym i regionalnym. Vol. 1	Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki	Lwów-Olsztyn	978-951-51-3767-8
2.	Finland as a Nordic welfare state	Ciechomska A.	Kontynent Europejski wobec wyzwań współczesności. Vol. 3	Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki	Lwów-Olsztyn	978-617-7448-37-1
3.	Ziołolecznictwo ludowe w Polsce	Ciechomska A.	Wieloaspektowość antropologii kulturowej	Wydawnictwo Naukowe ArchaeGraph	Łódź	978-83-948914-4-2
4.	Uncertain benefits: How second home tourism impacts community economy	Czarnecki A.	The Routledge Handbook of Second Home Tourism and Mobilities	Routledge	London	978-1-138-67831-6
5.	Ludność wiejska	Frenkel I.	Polska wieś 2018. Raport o stanie wsi	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-953-3
6.	Rural population	Frenkel I.	Rural Poland 2018. The report on the state of rural areas	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-963-2
7.	Tradycyjny przekaz w amatorskim teatrze ludowym jako przykład komunikacji międzypokoleniowej	Gelo-Kluczyńska M.	Tradycja dla współczesności, t. 12: Kultura jako komunikacja	Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej	Lublin	978-83-227-9103-5
8.	Employment impacts of renewable energy in UE	Gradziuk P., Gradziuk B.	Economic Sciences for Agribusiness and Rural Economy	Warsaw University of Life Sciences Press	Warszawa	978-83-7583-802-2
9.	Meandry pamięci i niepamięć	Halamska M.	Sto lat mojego gospodarstwa. Pamiętniki mieszkańców wsi.	Polskie Wydawnictwo Rolnicze, Wydawnictwo Naukowe Scholar	Poznań, Warszawa	978-83-61078-87-6 (Polskie Wydawnictwo Rolnicze) ; 978-83-7383-992-2 (Wydawnictwo Naukowe Scholar)
10.	Jak narzędzia PROW	Jasiński J.	Ziemia ginącym i	Fundacja na rzecz	Warszawa	978-83-952011-1-0

	wpływają na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w tym wykorzystanie ziemi?		podlegającym degradacji zasobem rolnictwa i obszarów wiejskich	Rozwoju Polskiego Rolnictwa		
11.	Gospodarstwo rolne w pamiętnikach „Sto lat mojego gospodarstwa”	Kłodziński M.	Sto lat mojego gospodarstwa. Pamiętniki mieszkańców wsi.	Polskie Wydawnictwo Rolnicze, Wydawnictwo Naukowe Scholar	Poznań, Warszawa	978-83-61078-87-6 (Polskie Wydawnictwo Rolnicze) ; 978-83-7383-992-2 (Wydawnictwo Naukowe Scholar)
12.	Wybrane źródła finansowania organizacji non-profit w Polsce – teoretyczne aspekty	Lorentowicz K., Kalinowski S.	Bliżej ludzi – programem dla nauk społecznych?	Societas Pars Mundi Publishing	Bielefeld	978-83-933603-7-6
13.	Konkurs na pamiętniki „Sto lat mojego gospodarstwa” – geneza, realizacja, zebrane materiały	Michalska S.	Sto lat mojego gospodarstwa. Pamiętniki mieszkańców wsi	Polskie Wydawnictwo Rolnicze, Wydawnictwo Naukowe Scholar	Poznań, Warszawa	978-83-61078-87-6 (Polskie Wydawnictwo Rolnicze) ; 978-83-7383-992-2 (Wydawnictwo Naukowe Scholar)
14.	Mechanizmy i interesariusze wpływający na wykorzystanie ziemi	Milczarek-Andrzejewska D.	Ziemia ginącym i podlegającym degradacji zasobem rolnictwa i obszarów wiejskich	Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa	Warszawa	978-83-952011-1-0
15.	Polska jako beneficjent Wspólnej Polityki Rolnej	Nurzyńska I.	Polska wieś 2018. Raport o stanie wsi	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-953-3
16.	Poland as a beneficiary of the Common Agricultural Policy	Nurzyńska I.	Rural Poland 2018. The report on the state of rural areas	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-963-2
	Od komunikowania symbolicznego do somatycznego	Rylska I.	Tradycja dla współczesności, t. 12: Kultura jako komunikacja	Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej	Lublin	978-83-227-9103-5
18.	Czy warto i dlaczego spojrzeć na zrównoważony rozwój przez pryzmat wykorzystania ziemi jako dobra wielofunkcyjnego?	Wilkin J.	Ziemia ginącym i podlegającym degradacji zasobem rolnictwa i obszarów wiejskich	Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa	Warszawa	978-83-952011-1-0
19.	Ewolucja wsi i rolnictwa w Polsce w okresie stulecia 1918–2018	Wilkin J.	Polska wieś 2018. Raport o stanie wsi.	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-953-3
20.	Evolution of rural areas and agriculture in Poland in 1918–2018	Wilkin J.	Rural Poland 2018. The report on the state of rural areas	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-963-2
21.	Od dyskryminacji do wykluczenia społecznego-cudzoziemcy w Polsce	Wyduba W., Szalaty N., Jabkowski D.	Bliżej ludzi – programem dla nauk społecznych?	Societas Pars Mundi Publishing	Bielefeld	978-83-933603-7-6
22.	Powiaty jako umiejscowione przestrzenie społeczne	Zwęglińska-Gałeczka D.	Studia nad strukturą wiejskiej Polski. Tom 3. Świadomościowe korelaty struktury społecznej	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-858-1

Monografie

Lp.	Tytuł książki	Autorzy	Nazwa wydawcy	Miejsce wydania	ISBN
1.	Etelä-savon vapaa-ajan asumisen aluetaloudelliset vaikutukset nykytilanteessa ja tulevaisuuden skenaarioissa	Kujala S., Hakala O., Törmä H., Rantanen M., Czarniecki A., Hyyryläinen T.	University of Helsinki	Seinäjoki	978-951-51-3767-8
2.	System dopłat bezpośrednich w ramach WPR. Rola, znaczenie i ewolucja	Drygas M., Nurzyńska I., Goraj L.	Forum Inicjatyw Rozwojowych EFRWP	Warszawa	978-83-948933-2-3
3.	Studia nad strukturą społeczną wiejskiej Polski. T.3. Świadomościowe korelaty struktury społecznej	Halamska M.	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-858-1
4.	Sto lat władzy lokalnej na polskiej wsi (1918-2018)	Piasecki A., Ptak A.	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-65390-34-9
5.	Kondycja finansowa samorządów lokalnych a rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich,	Stanny M., Strzelczyk W.	Wydawnictwo Naukowe Scholar, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN	Warszawa	978-8265390-04-2; ISSN: 2543-5817
6.	Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich Wielkopolski oraz ich pozycja na tle obszarów wiejskich kraju	Rosner A., Stanny M., Komorowski Ł.	Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Departament Polityki Regionalnej, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego	Poznań	978-83-64765-20-9
7.	Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III. Struktury społeczno-gospodarcze, ich przestrzenne zróżnicowanie i dynamika	Stanny M., Rosner A., Komorowski Ł.	Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej; Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN	Warszawa	978-83-948933-4-7; 978-83-65390-06-6
8.	Patrząc na wieś. (Album zdjęć dotyczących 100 lat wsi od uzyskania niepodległości oraz wstęp analityczny)	Rosner A., Śpiewak R., Kozdroń E.	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-976-2

Książki pod redakcją

Lp.	Tytuł książki	Autorzy	Nazwa wydawcy	Miejsce wydania	ISBN
1.	Sto lat mojego gospodarstwa. Pamiętniki mieszkańców wsi.	Michalska S., Halamska M., Kłodziński M.	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Polskie Wydawnictwo Rolnicze, Wydawnictwo Naukowe Scholar	Poznań, Warszawa	978-83-61078-87-6 (Polskie Wydawnictwo Rolnicze); 978-83-7383-992-2 (Wydawnictwo Naukowe Scholar)
2.	Bliżej ludzi – programem dla nauk społecznych?	Saustowicz P., Kalinowski S., Goryńska-Bittner B.	Wydawnictwo Societas Pars Mundi	Bielefeld	978-83-933603-7-6
3.	Rural Poland 2018. The Report on the State of Rural Areas	Wilkin J, Nurzyńska I.	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-963-2
4.	Polska wieś 2018. Raport o stanie wsi	Wilkin J, Nurzyńska I.	Wydawnictwo Naukowe Scholar	Warszawa	978-83-7383-953-3
5.	Ziemia ginącym i podlegającym degradacji zasobem rolnictwa i obszarów wiejskich	Wilkin J.	Publikacja wydana na zamówienie Fundacji na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa przez: S-PRINT s.c	Warszawa	978-83-952011-1-0

ANEKS 2 - WYKAZ WYKŁADÓW I REFERATÓW WYGŁOSZONYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW IRWIR PAN W 2018 ROKU

Wykłady i referaty wygłoszone na konferencjach naukowych

Lp.	Imię i nazwisko	Temat wygłoszonego referatu lub wykładu, bądź zaprezentowanego posteru	Nazwa (tytuł) konferencji	Miejsce konferencji
1.	dr Katarzyna Bańkowska	Uwarunkowania ekonomiczne i społeczne rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce	Podsumowanie zadań badawczych w zakresie rolnictwa ekologicznego finansowanych przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi w roku 2017	MRiRW, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, oddział w Radomiu
2.	dr Katarzyna Bańkowska	Udział w debacie eksperckiej	„Czy wiemy, co jemy i co jeść będziemy?”	Fundacja im. Heinricha Bölla CBR/ Warszawa
3.	dr Katarzyna Bańkowska	Economic and social determinants for the development of organic farming in Poland	CAP 2020+: experiences and ideas for future rural areas and development	European Rural Development Network, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine /Cluj-Napoca, Rumunia
4.	dr Katarzyna Bańkowska	Uwarunkowania ekologicznej produkcji żywności	Warsztaty Ekologii Integralnej REFA Grzybów	Ruch Ekologiczny św. Franciszka z Asyżu Grzybów
5.	dr Katarzyna Bańkowska	Współczesne uwarunkowania społeczne prowadzenia działalności rolniczej w Polsce - referat	Wieś spokojna, wieś radosna – wyzwania współczesności	Krajowa Rada Izb Rolniczych Częstochowa
6.	dr Katarzyna Bańkowska	Od rolnictwa przemysłowego do agroekologii i suwerenności żywnościowej? " –debata panel ekspertów	Zielony Letni Uniwersytet Janów Podlaski	Fundacja strefa Zieleni
7.	dr Katarzyna Bańkowska	Rolnictwo ekologiczne ...": "Jak można rozwijać rolnictwo ekologiczne w Polsce i UE Panel ekspertów	Zielony Letni Uniwersytet Janów Podlaski	Fundacja strefa Zieleni
8.	dr Katarzyna Bańkowska	Rolnictwo ekologiczne w Polsce Stan i perspektywy - artykuł	Zielony Letni Uniwersytet Janów Podlaski	Zielone wiadomości
9.	dr Aleksandra Bilewicz	Polanyi i Abramowski – peryferyjni dysydenci socjalizmu	Edward Abramowski: od solidarności do spółdzielczości	Europejskie Centrum Solidarności / Gdańsk
10.	dr Aleksandra Bilewicz	The forgotten role of the Polish consumer cooperative movement in the process of regaining Poland's independence	Paths to Independence: Poland and Ireland	University College Cork / Irlandia
11.	dr Konrad Burdyka	Nie tylko „bojówka”... Współczesne znaczenie i przyszłość sportu w działalności Ochotniczych Straży Pożarnych	Perspektywy sportu w społeczeństwie ponowoczesnym – od wspólnoty do komercjalizacji	Sekcja Socjologii Sportu PTS, Oddział Gdański PTS, Instytut Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Gdańskiego / Gdańsk
12.	mgr Anna Ciechomska	Open innovation platforms and RRI as policy measures in Tampere region – putting responsibility in a test	Regional innovation Policy	Western Norway University of Applied Sciences / Bergen, Norwegia
13.	dr hab. Adam Czarnecki	Moderowanie sesji panelowej pt. „Obszary wiejskie w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku. Uwarunkowania i narzędzia rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w województwie podlaskim”	Konferencja regionalna dot. Raportu OECD pt. „Przegląd polityki wobec obszarów wiejskich w Polsce” – rekomendacje dla Województwa Podlaskiego	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, OECD/Białystok
14.	dr hab. Adam Czarnecki	Moderowanie sesji panelowej pt.	Konferencja regionalna dot.	Urząd Marszałkowski

		„Warunki dla uaktywnienia potencjału rozwojowego i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w województwie wielkopolskim”	Raportu OECD pt. „Przegląd polityki wobec obszarów wiejskich w Polsce” – rekomendacje dla Województwa Wielkopolskiego	Województwa Wielkopolskiego, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, OECD/Poznań
15.	dr hab. Adam Czarnecki	Moderowanie sesji panelowej pt. „Warunki dla uaktywnienia potencjału rozwojowego obszarów wiejskich w województwie zachodniopomorskim”	Konferencja regionalna dot. Raportu OECD pt. „Przegląd polityki wobec obszarów wiejskich w Polsce” – rekomendacje dla Województwa Zachodniopomorskiego i wnioski na przyszłość	Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, OECD/Szczecin
16.	dr hab. Adam Czarnecki	Wieś wielofunkcyjna - ponadczasowa koncepcja rozwoju czy remedium na czas kryzysu?	Konferencja z okazji Jubileuszu Profesora Marka Kłodzińskiego pt.: „Wielofunkcyjność wsi – jak ją dziś rozumiemy?”	Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej/Warszawa
17.	dr hab. Adam Czarnecki	Moderowanie sesji panelowej pt. „Innowacje w rozwoju wsi”	XVI Samorządowe Forum Kapitału i Finansów	MUNICIPIUM S.A./Katowice
18.	dr Mirosław Drygas	WPR w perspektywie 2021-2027 - wyzwania dla polskiego rolnictwa	Dożynki Prezydenckie	Krajowa Rada Izb Rolniczych, Spała
19.	dr Mirosław Drygas	Kierunki rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie 2035 roku	IV Kongres Polskiego Rolnictwa	Krajowa Rada Izb Rolniczych, Poznań
20.	dr Mirosław Drygas	Wspólna Polityka Rolna po 2020 roku w kontekście propozycji nowych ram finansowych	Konferencja Rady do spraw Kobiet i Rodzin z Obszarów Wiejskich przy Krajowej Radzie Izb Rolniczych	Krajowa Rada Izb Rolniczych, Warszawa
21.	dr Mirosław Drygas	Potencjalne kierunki zmian WPR po 2020 roku (główne wątki dyskusji)	POLAGRA Premiery	Krajowa Rada Izb Rolniczych, Poznań
22.	dr hab. Piotr Gradziuk	Rola warsztatów w rozwoju kadr naukowych	XXIII Warsztaty Ekonomistów Rolnych	Wydział Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN/ Krasnobród
23.	dr hab. Piotr Gradziuk	Employment impacts of renewable energy in UE	Economic Sciences for Agribusiness and Rural Economy	Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie
24.	prof. dr hab. Maria Halamska	O metodologicznych problemach monografii „Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi”	Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi	IRWiR PAN / Warszawa
25.	prof. dr hab. Maria Halamska	Od wsi chłopskiej do robotniczej”	Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi	IRWiR PAN / Warszawa
26.	prof. dr hab. Maria Halamska	O strukturyzacji czasu w pamiętnikach	Pamiętniki jako źródło wiedzy o życiu na wsi	IRWiR PAN, Polskie Wydawnictwo Rolnicze /Warszawa
27.	mgr inż. Błażej Jendrzewski	Agroforestry in Europe: current status and future possibilities	Industry 4.0: Opportunities and Challenges for Europe and Experiences for Vietnam	Institute for European Studies, Vietnam Academy of Social Sciences / Hanoi Vietnam
28.	mgr inż. Błażej Jendrzewski	Integrating natural capital into system of national accounts for policy analysis	XVI European Rural Development Network Conference	European Rural Development Network, University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine /Cluj-Napoca, Rumunia
29.	mgr inż. Błażej Jendrzewski	Model Systemu Rachunków Narodowych z uwzględnieniem kapitału naturalnego.	XXIII Warsztaty Ekonomistów Rolnych	Wydział Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN/ Krasnobród

30.	dr hab. Sławomir Kalinowski	Precarious employment	1st International Congress on "People, Power & Politics"	Ahi Evran Üniversitesi / Kırşehir, Turcja
31.	dr hab. Sławomir Kalinowski	Ryzyko ubóstwa ludności wiejskiej w Unii Europejskiej	XXV Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu „Wyzwania dla rozwoju agrobiznesu i obszarów wiejskich”	Wydział Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
32.	prof. dr hab. Marek Kłodziński	Gospodarstwo rolne w pamiętnikach	Pamiętniki jako źródło wiedzy o życiu na wsi	IRWiR PAN, Polskie Wydawnictwo Rolnicze / Warszawa
33.	mgr Łukasz Komorowski	Proces elektryfikacji polskiej wsi – ujęcie historyczne i terytorialne	XXV Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Wyzwania dla rozwoju agrobiznesu i obszarów wiejskich	Wydział Nauk Ekonomicznych – SGGW, SERiA / Warszawa
34.	mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny	Ewolucja struktury wieku ludności wiejskiej w procesie przejścia demograficznego. Dynamika czasowa i przestrzenna	II Kongres Statystyki Polskiej	GUS / Warszawa
35.	mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny	Ewolucja struktury wieku ludności wiejskiej w procesie przejścia demograficznego. Dynamika czasowa i przestrzenna	Kongres Geografii Polskiej 2018	Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, PTG, Komitet Nauk Geograficznych PAN / Warszawa
36.	dr Vitaliy Krupin	Stakeholders' involvement: WP7 – Communication, dissemination and stakeholders' involvement	LIFT: Low-Input Farming and Territories - Integrating knowledge for improving ecosystem based Farming ("Kick-off meeting")	Institut National de la Recherche Agronomique / Rennes, Francja
37.	dr Vitaliy Krupin	Проблема викидів парникових газів в контексті політики ЄС: реалії Польщі (Problem emisji gazów cieplarnianych w kontekście polityki UE: realia Polski)	Międzynarodowa naukowo-metodyczna konferencja „Narodowa edukacja i nauka leśniczo-techniczna w kontekście trendów światowych”	Narodowy Leśniczo-Techniczny Uniwersytet Ukrainy / Lwów, Ukraina
38.	dr Vitaliy Krupin	Польща: шлях до захисту прав селян (Polska: w kierunku ochrony praw chłopów)	Towards the United Nations Declaration on the rights of peasants and other people working in rural areas	Instytucja Państwowa „Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy” / Kijów, Ukraina
39.	dr Vitaliy Krupin	Research of Low-Input Farming and Territories in the LIFT H2020 Project	XXIII Warsztaty Ekonomistów Rolnych	Wydział Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN/ Krasnobród
40.	dr Sylwia Michalska	Rodzina wiejska w genderowej perspektywie, czyli o sytuacji kobiet	Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi	IRWiR PAN/ Warszawa
41.	dr Sylwia Michalska	Polityka rodzinna a sytuacja rodzin wiejskich	Fazy rozwoju rodziny a polityka społeczna	Sejm/ Warszawa
42.	dr Sylwia Michalska	Konkurs na pamiętniki „Sto lat mojego gospodarstwa” – geneza, realizacja, zebrane materiały	Pamiętniki jako źródło wiedzy o życiu na wsi	IRWiR PAN, Polskie Wydawnictwo Rolnicze / Warszawa
43.	dr Sylwia Michalska	Rodzinne role kobiet wiejskich w różnych typach struktury społecznej	Społeczeństwo a płęć – problemy, wyzwania, perspektywy badawcze	Zakład Socjologii Płci i Ruchów Społecznych w ramach Katedry Socjologii Struktur i Zmian Społecznych Instytut Socjologii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny Uniwersytet Łódzki / Łódź
44.	dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska	Smart agriculture and smart villages in Europe	Industry 4.0: Opportunities and Challenges for Europe and Experiences for Vietnam	Institute for European Studies, Vietnam Academy of Social Sciences / Hanoi,

				Vietnam
45.	dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska	Instytucjonalne uwarunkowania działalności organizacji rolniczych w Polsce	IV Konferencja Naukowa z cyklu: Rozwój Społeczno-Gospodarczy w Teoriach Ekonomicznych na temat: Kapitalizm kontra socjalizm. Anatomia zmian systemowych w Polsce w latach 1918-2018	Wydział Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku / Białystok
46.	dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska	Land-use conflicts and the Common Agricultural Policy: The case of Poland	Polish-Chinese Workshop "Sustainable Agriculture and Rural Development"	IRWiR PAN / Warszawa
47.	dr hab. Dominika Milczarek-Andrzejewska	Farmers' Associations in Poland: How Powerful Are They in the Eyes of Their Members?	The 2018 Meeting of the European Public Choice Society	European Public Choice Society, Università Cattolica Del Sacro Cuore / Rzym, Włochy
48.	dr Anna Rosa	Moderowanie sesji pt. "Industry 4.0 and experiences for Vietnam"	Industry 4.0: Opportunities and Challenges for Europe and Experiences for Vietnam	Institute for European Studies, Vietnam Academy of Social Sciences / Hanoi, Vietnam
49.	prof. dr hab. Andrzej Rosner, dr hab. Monika Stanny	Kształtowanie się populacji ludności wiejskiej.	Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi	IRWiR PAN / Warszawa
50.	prof. dr hab. Izabella Bukraba-Rylska	Ethos chłopski a narodowe imaginarium	Kongres Obywatelski	Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową / Warszawa
51.	dr hab. Monika Stanny	Likwidacja barier rozwojowych i podniesienie jakości życia na obszarach wiejskich w Polsce – od globalnych wyzwań do rekomendacji OECD	Szanse i zagrożenia dla gospodarki europejskiej XXI wieku z uwzględnieniem problemów regionalnych	Politechnika Koszalińska
52.	dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski	Socio-economic development of rural areas - whether territorial egalitarianism or territorial elitism (Rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich - elitaryzm czy egalitaryzm terytorialny)	Statystyka transgraniczna a spójność przestrzenna – wyzwania i perspektywy	GUS, US w Rzeszowie, UR / Rzeszów-Jasionka
53.	dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, prof. dr hab. Andrzej Rosner	Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III. Struktury społeczno-gospodarcze, ich przestrzenne zróżnicowanie i dynamika	Monitoring rozwoju obszarów wiejskich. Etap III	Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej, IRWiR PAN / Warszawa
54.	dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, prof. dr hab. Andrzej Rosner, dr hab. Adam Czarnecki	The most relevant/urgent OECD report recommendations to overcome development barriers and to improve life quality at Polish rural areas (Najważniejsze/najpilniejsze rekomendacje raportu dla likwidacji barier rozwojowych i podniesienia jakości życia na polskich obszarach wiejskich)	Konferencja inauguracyjna raportu OECD pt. „Przegląd krajowej polityki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce”	Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju / Warszawa
55.	dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, prof. dr hab. Andrzej Rosner, dr hab. Adam Czarnecki	Najważniejsze rekomendacje raportu OECD dla likwidacji barier rozwojowych i podniesienia jakości życia na obszarach wiejskich województwa podlaskiego	Przegląd polityki wobec obszarów wiejskich w Polsce	Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego / Białystok
56.	dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, prof. dr hab. Andrzej Rosner	Obszary wiejskie w województwie podkarpackim na podstawie badania „Monitoring rozwoju obszarów wiejskich (MROW). Etap III”	Rozwój społeczno-gospodarczy województwa podkarpackiego wobec aktualnych wyzwań	Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego / Rzeszów
57.	dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, prof. dr hab. Andrzej Rosner, dr hab. Adam Czarnecki	Najważniejsze rekomendacje raportu OECD dla likwidacji barier rozwojowych i podniesienia jakości życia na obszarach wiejskich województwa	Konferencja regionalna dot. Raportu OECD pt. „Przegląd polityki wobec obszarów wiejskich w Polsce” – rekomendacje dla Województwa Wielkopolskiego i	Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

		wielkopolskiego	wnioski na przyszłość	
58.	dr hab. Monika Stanny, mgr Łukasz Komorowski, prof. dr hab. Andrzej Rosner, dr hab. Adam Czarnecki	Najważniejsze rekomendacje raportu OECD dla likwidacji barier rozwojowych i podniesienia jakości życia na obszarach wiejskich województwa zachodniopomorskiego	Konferencja regionalna dot. Raportu OECD pt. „Przegląd polityki wobec obszarów wiejskich w Polsce” – rekomendacje dla Województwa Zachodniopomorskiego i wnioski na przyszłość	Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
59.	dr Śpiewak Ruta	Organic farming as a factor of smart rural development - utopia or near future.	Industry 4.0: Opportunities and Challenges for Europe and Experiences for Vietnam	Institute for European Studies, Vietnam Academy of Social Sciences / Hanoi, Vietnam
60.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	Institutional matrix of capitalism. International conference on diversity of patchwork capitalism in Central and Eastern Europe – Institutional perspective	INTERNATIONAL CONFERENCE ON: Diversity of Patchwork Capitalism in Central and Eastern Europe – Institutional Perspective	Szkoła Główna Handlowa
61.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	Ekonomia a inne nauki społeczne. Korzyści i trudności badań interdyscyplinarnych. Konferencja n.t. Ewolucja nauk ekonomicznych. Jedność i różnorodność, relacje do innych nauk, problemy klasyfikacyjne.	W poszukiwaniu lepszego świata – ekonomia i polityka In Quest of a Better World: Economic and Politics	Akademia Leona Koźmińskiego przy współpracy Komitetu Nauk Ekonomicznych PAN oraz PTE
62.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	Poland in the European Union – benefits, conflicts and prospects	Presentation of the report prepared by experts from I Division of Polish Academy of Sciences	Polska Akademia Nauk
63.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	Wykorzystanie ziemi do celów rolniczych oraz związane z tym problemy i zagrożenia	Seminarium FDPA	FDPA
64.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	European Union: New Institutional Framework for Economic Development.	Międzynarodowa konferencja: Open Eyes Economy on Tour. High growth, low impact,	Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
65.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	Contemporary threats to open societies and liberal states: Institutional perspective	POLITICAL BORDERS AND CULTURAL (SELF) EXCLUSION	Stacja Naukowa PAN w Rzymie
66.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	Zamykanie się państw, społeczeństw i gospodarek. Czym jest spowodowane i jakie to rodzi konsekwencje?	IV Konferencja Naukowa pt. AKTUALNE TENDENCJE W MIĘDZYNARODOWYCH STOSUNKACH GOSPODARCZYCH	Szkoła Główna Gospodarstwa
67.	prof dr hab. Jerzy Wilkin	„Rural Poland 2018”,	Seminarium w Parlamencie Europejskim,	Parlament Europejski
68.	dr Patrycjusz Zarębski	Wybrane aspekty monitorowania programów rewitalizacji	Konferencja podsumowująca realizację zadania pn. Wsparcie gmin w opracowaniu albo aktualizacji programów rewitalizacji	Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego / Łukęcin
69.	dr Patrycjusz Zarębski	Złote Gminy na 5! i miasta metropolitalne	Konferencja pt. Forum Gmin na 5!	Instytut Przedsiębiorstwa, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie / Warszawa
70.	dr hab. Katarzyna Zawalińska	EAAE activities for scientific community and agricultural stakeholders	167th EAAE Seminar „European Agriculture and Transition to Bioeconomy”	Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa / Puławy

Wykłady i referaty wygłoszone za granicą, na zaproszenie instytucji naukowych, nie będące referatami, bądź wykładami w trakcie konferencji ani działalnością dydaktyczną

	Imię i nazwisko	Temat	Nazwa instytucji zapraszającej	Kraj
1.	mgr Anna Ciechomska	Responsibility in development of European Regions	Mimar Sinan Fine Art University	Turcja
2.	dr Adam Czarnecki	Second-home tourism as income and employment opportunity for rural households: Some evidence from Finland and Poland	Istituto sull'Inquinamento Atmosferico (IIA), Centro Nazionale di Ricerca (CNR), Rende (stipendium Accademia Nazionale dei Lincei)	Włochy
3.	dr Adam Czarnecki	Second homes as an income and employment opportunities for rural people ("Drugie domy jako możliwość podniesienia dochodów i zatrudnienia na wsi")	Ruralia Institute (Mikkeli Unit), University of Helsinki, Mikkeli	Finlandia
4.	dr Adam Czarnecki	Nostalgia tourism: Historical memory in building (resilient) local economies	Leibniz Institute for Regional Geography (IfL), Lipsk	Niemcy
5.	dr hab. Piotr Gradziuk	Low-carbon economy – a new challenge for rural communes	Instytucja Państwowa „Instytut Badań Regionalnych im. M.I. Doliszniogo Narodowej Akademii Nauk Ukrainy” (IRD NANU)	Ukraina
6.	dr hab. Piotr Gradziuk	Renewable energy – implications for agriculture and rural development in Poland	Instytucja Państwowa „Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy”	Ukraina
7.	dr Adam Czarnecki	Successful second-home tourism: Efficient and inclusive community governance models	Ruralia Institute (Mikkeli Unit), University of Helsinki, Mikkeli	Finlandia
8.	prof. dr hab. Maria Halamska	Supporting or afforesting? Dilemmas in the development of rural problem areas	Instytucja Państwowa „Instytut Badań Regionalnych im. M.I. Doliszniogo Narodowej Akademii Nauk Ukrainy” (IRD NANU)	Ukraina
9.	prof. dr hab. Maria Halamska	Role of “Project Class” in the rural development: project LEADER in Central Europe	Instytucja Państwowa „Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy	Ukraina
10.	mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny	Rural areas: definitional issues – criteria, attempt to delimitation: Rural Development Monitoring (MROW)	Rural Development Institute, Chinese Academy of Social Sciences	Chiny
11.	mgr Łukasz Komorowski, dr hab. Monika Stanny	Example of a posteriori/structural typology: Rural Development Monitoring (MROW)	Center for Regional Agriculture and Rural Development, Institute of Geographic Sciences and Natural Resources Research, Chinese Academy of Sciences	Chiny

12.	dr Vitaliy Krupin	Emissions of greenhouse gases from agriculture in view of sustainable development goals	Instytucja Państwowa „Instytut Badań Regionalnych im. M.I. Dolisznego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy”	Ukraina
13.	dr Vitaliy Krupin	Emissions of greenhouse gases from agriculture in view of sustainable development goals	Instytucja Państwowa „Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy”	Ukraina
14.	dr Vitaliy Krupin	Przygotowanie wniosków grantowych (zbiorowych i indywidualnych). Doświadczenie Polski	Instytucja Państwowa „Instytut Ekonomii i Prognozowania Narodowej Akademii Nauk Ukrainy”	Ukraina
15.	mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka	Rural gentrification. The case study of transformation in Łoś in mazovian district.	Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of National Academy of Sciences of Ukraine, Lwów	Ukraina
16.	mgr Dominika Zwęglińska-Gałecka	Rural gentrification. The case study of transformation in Łoś in mazovian district.	Institute for Economics and Forecasting of National Academy of Sciences of Ukraine, Kijów	Ukraina

ANEKS 3 - WYKAZ PRAC EKSPERTCKICH WYKONANYCH PRZEZ PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH IRWIR PAN W 2018 ROKU

Lp.	Nazwa ekspertyzy	Wykonawca	Zleceniodawca
1.	Raport „Bariery związane z produkcją żywności ekologicznej w województwie podlaskim - specyfika rolnictwa ekologicznego i jego uwarunkowania rozwojowe”. Raport z badań dostępny tu: http://podlaskie.ksow.pl/fileadmin/user_upload/podlaskie/2018/raport_-_rolnictwo_ekologiczne_na_Podlasiu.pdf	Jakub Jasiński (Kierownik projektu), Katarzyna Bańkowska, Andrzej Hałasiewicz, Ruta Śpiewak	Przedsięwzięcie realizowane przez Sekretariat Regionalny Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich Województwa Podlaskiego. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Instytucja odpowiedzialna za treść: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w Białymstoku. Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
2.	Instytucje społeczne jako depozytariusze dziedzictwa kulturowego – skrypt dla uczestników szkolenia w ramach projektu „Tutejsi. Tradycje kulturowe Pomorza Zachodniego”	Konrad Burdyka	Fundacja Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej
3.	Drugie domy jako możliwość podniesienia dochodów i zatrudnienia na wsi – fińskie doświadczenia i dobre praktyki: Katalog dobrych praktyk	Czarnecki A., Gelo-Kluczyńska M., Kalinowski S., Zwęglińska-Gałecka D., Komorowski Ł.	Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich
4.	Rozdział pt. „Jak narzędzia PROW wpływają na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, w tym wykorzystanie ziemi?” w publikacji pt. „Ziemia ginącym i podlegającym degradacji zasobem rolnictwa i obszarów wiejskich.”	Jakub Jasiński	Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA) realizująca operację „Racjonalna i zasobooszczędna gospodarka w rolnictwie i na obszarach wiejskich” w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
5.	Wykonanie usługi pozyskania, zagregowania i przekazania danych statystycznych oraz opracowania raportu pn. „Obszary wiejskie w województwie podkarpackim”	Monika Stanny, Andrzej Rosner, Łukasz Komorowski	Województwo Podkarpackie z siedzibą 35-010 Rzeszów, al. Łukasza Ciepłińskiego 4
6.	„Mechanizmy i interesariusze wpływający na wykorzystanie ziemi” w pracy pod redakcją naukową Jerzego Wilkina pt. „Ziemia ginącym i podlegającym degradacji zasobem rolnictwa i obszarów wiejskich”	Dominika Milczarek-Andrzejewska	Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (FDPA) realizująca operację „Racjonalna i zasobooszczędna gospodarka w rolnictwie i na obszarach wiejskich” w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.